

Een vriendschap van twintig jaar

NINI VAN DRIEL

Nederlands instituut voor Zuidelijk Afrika

Het Nederlands instituut voor Zuidelijk Afrika (NiZA), voortgekomen uit de anti-apartheidsbeweging, is een politiek onafhankelijke organisatie die zich bezig houdt met internationale samenwerking. Samen met zuidelijk Afrikaanse organisaties strijdt NiZA voor een eerlijke verdeling van macht en middelen en democratisering van zuidelijk Afrika. Naast lobby en voorlichting in Nederland en Europa voert NiZA met zijn partners drie programma's in zuidelijk Afrika uit: Mensenrechten en Vredesopbouw, Economie en Media.

Met dank aan de Gemeente Amsterdam

Uitgave: Nederlands Instituut voor Zuidelijk Afrika, 2005

Tekst en productie: Nini van Driel

Redactie: Marja Weijdema

Eindredactie: Elma Doeleman

Foto cover: Hanny Rennen

Vormgeving: Maud Kortbeek

Druk: Drukkerij Raddraaier, Amsterdam

ISBN: 90-78028-01-7

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Amsterdam-Beira – een vriendschap van twintig jaar	9
Inleiding	11
Een stukje geschiedenis	12
Het begin van de relatie	13
De grote gemeenteprojecten	17
De haven	17
De kustverdediging	20
De waterleiding	22
De brandweer	25
De natuur slaat toe	29
De NiZA-projecten	31
Plant je boom in Beira	31
Informatievoorziening	32
Culturele uitwisseling	32
Europese samenwerking	33
Samporia – een kunstenaarsworkshop	33
Scholenprojecten	34
Schoolbanken voor Beira	34
De jongerenuitwisseling	35
Digifriends internetproject	36
Circus- en theaterproject Tinotenda	37
Vrouwenorganisatie Muleide	38
Ziekenhuizen	39
Training en vorming gemeentebestuurders	40
De media: AJIS	43
De watermanifestatie en <i>Aardse Paradijzen</i>	43
De samenwerking	45
Het einde	49
Visies op stedenbanden	53
Literatuurlijst	56

Met bijzondere dank aan Wubbo de Jong († 2002), die in 1998 tijdens zijn bezoek aan Beira de brandweermannen van Beira fotografeerde in actie tijdens een grote brand in het centrum van de stad. De stadsbrandweer moest het doen met de op dat moment enige beschikbare, bijna antieke brandweerauto en zeer verouderd materiaal. Inmiddels beschikt de stadsbrandweer over 5 prima brandweerwagens en modern materiaal.

WUBBO DE JONG

Voorwoord

In 2005 komt er een eind aan de bijna 20-jarige band tussen Amsterdam en Beira. Hoe kwam Amsterdam erbij om een verbintenis aan te gaan met een stad in een van de armste landen in de wereld, Mozambique? Wat is er allemaal gebeurd in die periode, wat is de waarde geweest voor Beira en voor Amsterdam en waarom heeft Amsterdam er een punt achter gezet?

NiZA en de gemeente Amsterdam besloten dit stukje geschiedenis te documenteren. Het resultaat is dit boek, dat gebaseerd is op een aantal interviews met betrokkenen in beide steden. Ook het EMS/NiZA-archief was een onmisbare bron van informatie.

Als laatste coördinator van de stedenband, vroeg NiZA mij om dit boek te schrijven. Bij het maken van de interviews in Beira werd ik terzijde gestaan door Maria Esperança de Souza. Daarnaast vond ik de journalist Adelino Timoteo bereid om een zestal mensen te interviewen, die een grote rol speelden binnen de projecten die de Amsterdamse Gemeentediensten hadden opgezet met hun collega-gemeentebedrijven in Beira.

In Amsterdam heb ik betrokkenen van de diverse kanten, gemeente en gemeentebedrijven, EMS- en NiZA-medewerkers, geïnterviewd. Hier wil ik graag Leen van der Laan en Jan Peursum noemen, de twee oud-brandweermannen die meer dan 10 jaar met ongekend enthousiasme de Beirese brandweer ondersteunden.

Ik dank allen die hun tijd beschikbaar stelden om mij van hun ervaringen te vertellen van harte.

Amsterdam, juni 2005

Nini van Driel

Geïnterviewden

Beira

Lucas Renço, oud-burgemeester

Marciano Roia Tesoura, ingenieur bij waterbedrijf Águas de Beira

Carlos Mesquita, directeur van de haven

José Paulo Chambisso, directeur bouw en stadsplanning

Celestino João, directeur van de onderwijsdienst voor het lager onderwijs

Elias Trivangane, brandweercommandant van Beira

Lina Portugal, directrice van de Samora Machel middelbare school

Luis Tembe, leraar aan dezelfde school

Ana Bela Santiago, wethouder internationale zaken

Maria Semedo, oud-coördinator van de stedenband in Beira

Lorito Jaime Joaquim en *Machano Armando*, brandweermannen in Beira

Osvalda Joana, rechter, oprichtster vrouwenrechtsbijstand organisatie Muleide

Domingas Patrício, leerlingvertegenwoordigster bij een van de jongerenconferenties in Amsterdam

Carlos Roque, directeur van Asserco

Amsterdam

Nenita Lont, gemeenteambtenaar voor internationale zaken

Jos Vernooij, idem

Maarten van Poelgeest, Amsterdamse GroenLinks fractieleider

Henk van Zuidam, oud-EMS-medewerker

Henk van den Heuvel, oud-EMS/NiZA-medewerker

Maaïke Blom, oud-coördinator stedenband

Hanny Rennen, oud-NiZA-vertegenwoordigster bij de Beirese NGO Asserco

Jaap Waterdrinker, oud-kapitein haven van Beira

Mieke Vogels, oud-EMS-vertegenwoordigster in Beira

Gerard Beunder van Gemeente Waterleidingen Amsterdam

Leen van der Laan, brandweer Amsterdam

Jan Peursum, brandweer Amsterdam

Adilia Roda, oud-EMS-medewerkster

WUBBO DE JONG

Amsterdam - Beira: een vriendschap van twintig jaar

Beira, een stad in het zuiden van Afrika, waar het goud uit Zimbabwe door Arabieren werd opgekocht en aan de Romeinen werd doorverkocht. Een havenstad die eeuwenlang met zijn gezicht naar de Indische Oceaan leefde, totdat Vasco da Gama de Oost-Afrikaanse kuststeden naar Europa dwong te kijken. Een geruïneerde, Portugees sprekende havenstad. Met deze stad bouwde Amsterdam een band.

Dit boek verhaalt ons van die band. Een band die snel sterk werd, maar ook weer afzwakte. Een ontwikkelingsband, die van grote betekenis was voor een stad op het keerpunt van zijn bestaan.

Het vertelt de korte geschiedenis die Amsterdam en Beira delen: de ontmoeting, het pad dat we samen even aflieden en het afscheid dat nu nadert..

Amsterdam was in Beira aanwezig met twee gezichten, een van Amsterdamse ambtenaren en een ander van de NiZA-medewerkers. Beide hebben hun bijdrage aan de ontwikkeling van de stad kunnen geven.

Dit boek is eerlijk: het vertelt over de geslaagde, mislukte en half-geslaagde projecten en houdt daarmee een spiegel voor aan Amsterdam en zijn goedwillende actievoerders.

Waarom stopte Amsterdam deze band?

Zeker niet omdat Beira zichzelf wel kan redden. Een stad die door de burgeroorlog zo snel uit zijn voegen groeide en totaal geen eigen inkomsten heeft, zal het voorlopig niet alleen afkunnen.

Het ligt aan ons: in Amsterdam kon de betrokkenheid bij deze kleine Afrikaanse havenstad niet levend blijven. Twintig jaar geleden stond de strijd tegen apartheid en uitbuiting centraal in onze belangstelling; tien jaar geleden verlegde de aandacht zich naar de bevrijding van Oost-Europa, en meer en meer kregen we oog voor de herkomstlanden van nieuwe Amsterdammers.

Zo besloot de gemeenteraad drie jaar geleden zijn aandacht te concentreren op enkele Oost-Europese steden en de vijf landen van herkomst van grote groepen Amsterdammers. Dit luidde het einde van de stedenbanden met Beira en Managua in.

Een afscheid dat dit jaar zijn beslag krijgt.

Jos Vernooij
Bureau Internationale Betrekkingen
Bestuursdienst Amsterdam

EDUARDO MONDLANE STICHTING oude zijds achterburgwal 173 Amsterdam

AMSTERDAM

BEIRA CAMPAGNE

Inleiding

Toen de officiële stedenband tussen de gemeentes Beira en Amsterdam in 1993 werd gesloten, bestond de band tussen Beira en de Eduardo Mondlane Stichting (EMS) al een jaar of tien.

Het Nederlands instituut voor Zuidelijk Afrika (NiZA) heeft als opvolger van de EMS de stedenband met Beira in 1997 omarmd, en zal daar zeker niet mee ophouden nu de Amsterdamse gemeenteraad heeft besloten de officiële relatie in 2005 te beëindigen. Wij betreuren die beslissing, maar gaan niet bij de pakken neerzitten. Ons werk gaat gewoon door.

Tegelijk kijken wij met dankbaarheid terug op hetgeen de nu overleden stedenband de afgelopen jaren tot stand heeft gebracht voor Beira en omgeving.

In deze tijden van globalisering en het over de grenzen kijken van je eigen stad of land, heeft een langdurige band met de bevolking van zuidelijk Afrika nog steeds een groot draagvlak onder de Nederlandse bevolking. De ruim 25.000 donateurs van NiZA geven daar elk jaar weer blijk van.

Daarom heeft NiZA besloten de speciale band met Beira uit te breiden naar heel Mozambique: van stedenband tot landenband... In onze themaprogramma's voor heel zuidelijk Afrika (Mensenrechten, Economie, Media) blijft Beira, met alle relaties die we daar hebben opgebouwd, een speciaal aandachtspunt.

Het grote goed van stedenbanden is altijd geweest, dat ze directe contacten tussen mensen bevorderen. Zo ook in het geval Beira-Amsterdam. Of het nu gaat om brandweerlieden, politici, ziekenhuizen, waterleidingen, scholen, kunstenaars of journalisten, de persoonlijke uitwisseling tussen mensen uit verschillende werelden creëerde een diepgaande betrokkenheid bij de stad Beira. En de Beirese bezoekers aan Amsterdam deden vaak inspiratie op voor nieuwe initiatieven.

Die vorm van betrokkenheid zien we als grote inspiratiebron voor ons werk. Die willen wij vasthouden en daar willen we van leren. Dit boek kan daarbij helpen: door de ervaringen van tientallen mensen te vertellen, die een afstand van 10.000 kilometer overbruggen in het kader van deze stedenband.

Bob van der Winden
Directeur programma's en projecten
Nederlands instituut voor Zuidelijk Afrika

Een stukje geschiedenis

Beira is, na de hoofdstad Maputo, de grootste stad van Mozambique. Het is een havenstad met zo'n 500.000 inwoners, een vrij klein centrum en uitgestrekte buitenwijken. Al in het jaar 700 is Beira een druk bezocht handelscentrum. Door de komst van de Portugezen in de 16e eeuw neemt het belang van Beira als havenstad, ook voor de omliggende landen, nog meer toe.

In de jaren zestig van de vorige eeuw maakt de haven van Beira een bloeiende tijd door. Rhodesië, het huidige Zimbabwe en toen een kolonie van Engeland, kent in die tijd een forse toename van de handel en is voor doorvoer van goederen aangewezen op de haven van Beira.

In Rhodesië voert Robert Mugabe strijd tegen het blanke bewind van Ian Smith. Zijn onafhankelijkheidsbeweging, de ZANU, krijgt steun van Mozambique, tot grote ergernis van het Rhodesische bewind. Als tegenactie wordt in 1976 met steun van Zuid Afrika het Renamo opgericht. Renamo vecht aanvankelijk, met Rhodesische steun, vanuit Mozambique tegen ZANU. Als in 1980 ook Zimbabwe onafhankelijk wordt, staat grote buur Zuid-Afrika klaar om de steun aan Renamo over te nemen. Doelwit wordt nu het regerende Frelimo en de langzaam opbloeiende economie van Mozambique. Het land van de apartheid duldt geen succesvol zwart, communistisch bewind aan z'n grenzen. Tijdens de ruim 16 jaar durende burgeroorlog die volgt, wordt Mozambique economisch en maatschappelijk ontwricht.

Beira is als havenstad van enorm belang voor Zimbabwe, Zambia en Malawi. De weg, de spoorlijn en de oliepijplijn van Beira naar Zimbabwe – de zogenaamde Beira Corridor – wordt tijdens de oorlog tussen Frelimo en Renamo met steun van Zimbabwe door tienduizenden militairen streng bewaakt, waardoor Beira een relatief veilige enclave wordt in de door Renamo geterroriseerde omgeving.

Na het vredesverdrag in 1992 breekt een periode van herstel en opbouw aan voor het gekwelde land. Maar de problemen zijn niet voorbij. Het land wordt getroffen door orkanen en overstromingen, en als eind jaren negentig de economie van Zimbabwe aan een enorme neergang begint, heeft dat grote gevolgen voor Beira.

De haven krijgt steeds minder te doen, investeringen blijven uit en de werkloosheid stijgt. Beira wacht vergeefs op de broodnodige financiële injectie van de nationale regering, ver weg in Maputo. In 2003, bij de tweede gemeenteraadsverkiezingen, kiest de stadsbevolking een bestuur van oppositiepartij Renamo.

Het begin van de relatie

Hoe kwam Amsterdam erbij zich in te laten met de onbekende en verre stad Beira? Het is de Eduardo Mondlane Stichting (EMS) die in 1987 de voorzet geeft voor de samenwerking tussen beide steden. De EMS is begin jaren '70 opgericht uit solidariteit met de bevrijdingsbewegingen in Mozambique en andere voormalig Portugese koloniën in Afrika.

Henk van Zuidam, voormalig medewerker van de EMS:

“Na de dood van de Mozambikaanse president Samora Machel in 1986 wilden we iets doen. Niet alleen politieke solidariteit maar dit omzetten in steun. Het idee was om in de gedachte van Samora met zijn medische achtergrond gezondheidsposten te steunen of onderwijs. De EMS stelde toen voor een stad te kiezen en een begin te maken met een gemeentelijke samenwerking die misschien kon uitmonden in een stedenband. Dat idee werd door de gemeente Amsterdam opgepikt. De EMS was al actief in Beira en nam het op zich de gemeentelijke afdelingen met elkaar in contact te brengen.”

Zo gaat de Beira Campagne van start.

De Beira Campagne

Eerste doel van de campagne is verspreiding van informatie over de situatie in Beira, Mozambique en Zuidelijk Afrika onder geïnteresseerden in Nederland. Daarnaast gaat het ook om concrete steun aan de bevolking van Beira en de districten die grenzen aan de Beira Corridor. Gezondheidszorg, onderwijs en kleinschalige industriële productie zijn de eerste sectoren die voor ondersteuning in aanmerking komen. Daarnaast zijn er projecten gericht op de infrastructuur, zoals het herstel van de haven en spoorlijnen en de aanleg van een oliepijp van de haven naar Zimbabwe.

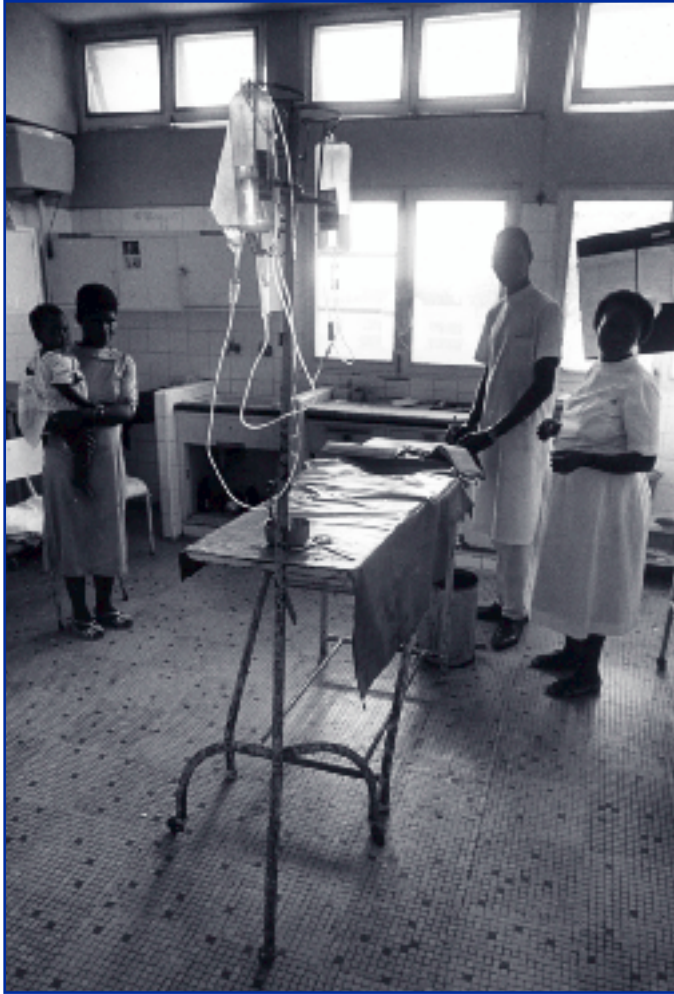
In 1986 verklaart de gemeente Amsterdam zich tot 'anti-apartheidsstad'. In de nota 'Amsterdam en het Zuid-Afrikaanse apartheidsregime' zegt de gemeenteraad niet alleen de situatie in Zuid-Afrika onmenselijk te vinden, maar ze wil daaraan ook consequenties verbinden: concrete steunverlening aan oppositionele groepen in en buiten Zuid-Afrika en aan de Frontlijnstaten. In 1987 begint het Gemeentelijk Havenbedrijf van Amsterdam via Amsterdam Port Consultants (APC) haar medewerking aan de wederopbouw van Beira's haven. Het Komitee Zuidelijk Afrika (KZA) en de EMS beginnen een campagne om de bevolking van Beira en twee aangrenzende districten op het gebied van onderwijs, gezondheidszorg en kleinschalige industrie hulp te verlenen.

Burgemeester Ed van Thijn roept in oktober 1987 de Amsterdamse bevolking op om de Beira-campagne te steunen. "De gemeente subsidieert deze campagne. Deze kan echter alleen echt succes hebben als de Amsterdamse bevolking en Amsterdamse instellingen hun steentje bijdragen. Ik doe hierbij een beroep op U om deze Beira campagne te steunen.

Samora Machel, de eerste president van de volksrepubliek Mozambique van 1975 - 1986.

GUIDO VAN HECKEN

PIETER BOERSMA

Een zeer karig ingerichte operatiekamer in het Centraal Hospitaal van Beira. De omstandigheden zijn gelukkig een stuk verbeterd, maar het is nog steeds het enige ziekenhuis in Beira en moet samen met 12 gezondheidsposten in de wijken een bevolking van 500.000 mensen bedienen.

bijeenkomst van de Mozambikaanse minister voor ontwikkelingssamenwerking met een aantal Nederlandse ontwikkelingsorganisaties en een bezoek aan havenbedrijf en brandweer. De laatste is in 1989 begonnen met samenwerking met de havenbrandweer van Beira. Er wordt een fototentoonstelling ingericht in het Amsterdamse stadhuis over het leven in Beira en er verschijnt een krant over de actuele ontwikkelingen in Mozambique. De fototentoonstelling gaat langs een zestal bibliotheken. Verschillende lagere scholen krijgen lesmateriaal over Beira en buurthuizen worden betrokken bij activiteiten rond de campagne.

De officiële stedenband

Door het hoge bezoek uit Mozambique en speciaal Beira aan Amsterdam wordt het belang van de stedelijke samenwerking nog eens onderstreept. Er gebeuren al wel allerlei activiteiten, maar Beira heeft geen duidelijkheid over de intenties van Amsterdam. In de loop van 1992 verzoekt het gemeentebestuur van Beira dan ook om verdergaande

Laten we er samen een geslaagde actie van maken.”

Amsterdam stelt een bedrag van f 30.000 beschikbaar voor ondersteuning van het onderwijs.

Van het bijeengebrachte geld worden scholen en internaten opgeknapt en lesmaterialen en inventaris ingezameld of gekocht. Het Centrale Ziekenhuis van Beira krijgt medische apparatuur en er gaat kleding naar een alfabetiseringsproject voor vrouwen. Bouwmaterialen worden zoveel mogelijk ter plaatse gekocht.

In Amsterdam vinden tal van voorlichtingsactiviteiten plaats. Hoogtepunten binnen de Campagne zijn het bezoek van de president van Mozambique, Joaquim Chissano, in maart 1989 en van een delegatie uit Beira o.l.v. burgemeester Manjama in november 1989. Rond deze bezoeken worden er verschillende activiteiten georganiseerd zoals een

steun en om verduidelijking van de wederzijdse relaties.

Ondertussen hebben zich een aantal ingrijpende ontwikkelingen voltrokken op het wereldtoneel. In 1989 valt de muur en dat betekent het definitieve einde van de koude oorlog. Kort daarna, in 1991, breekt de oorlog in Joegoslavië uit en komt de oorlog voor Europa opeens heel dichtbij. Ook in 1991 wordt Nelson Mandela vrijgelaten door het heersende apartheidsregime en begint er een nieuw tijdperk voor Zuid-Afrika en zijn buurlanden. In oktober 1992 wordt in Rome het vredesakkoord getekend tussen Frelimo en Renamo en dat betekent het einde van een 16 jaar durende burgeroorlog.

Was de strijd tegen apartheid nog een bij veel Nederlanders levend onderwerp bij de aanvang van de Beira Campagne in 1989, met het einde van het apartheidsregime in Zuid-Afrika en de veranderingen in Europa verschuift de aandacht naar de problemen in Oost-Europa. Mensenrechten, democratiseringsprocessen en de vluchtelingenproblematiek van onze 'buren' staan nu in het brandpunt van de belangstelling.

Toch kiest de gemeente Amsterdam er in 1993 voor om de band met Beira te formaliseren. Na vele jaren officieus samen door het leven te zijn gegaan wordt in dat jaar de officiële stedenband tussen Amsterdam en Beira een feit. De burgemeesters van beide steden zetten op 8 december 1993 in Amsterdam hun handtekening onder het officiële vriendschapsverdrag.

Ed van Thijn bevestigt bij die gelegenheid de goede voornemens vanuit Amsterdam: "Mijnheer de burgemeester, ik kan U verzekeren dat de Amsterdamse intenties uit een goed gemeentelijk hart komen. Het gemeentebestuur is akkoord gegaan met de formalisering van de vriendschapsrelatie (...) Het streven is om tot een goede projectmatige gemeentelijke samenwerking te komen."

Lucas Renço is in die tijd (van 1991 - 1997) burgemeester van Beira en tekent samen met burgemeester van Thijn in 1993 het akkoord.

Na de tekening van het akkoord schudden de beide burgemeesters elkaar hartelijk de hand.

WIM SALIS

Zijn visie nu, in 2004, op die gebeurtenis:

"Het fundament van de stedenband was de dialoog, een uitwisseling die leidde tot toenadering. Hierbij was het niet de inzet dat wij alleen maar een positie innamen van 'ontvanger'. Ze vroegen me: 'Wat heeft een stad als Beira te bieden aan een stad in de eerste wereld?' Ik antwoordde dat we heel wat te bieden hadden op cultureel gebied. In het kader van de stedenband opende zich de mogelijkheid voor Nederlandse technici om zonder problemen naar Mozambique te komen en contact te hebben met het volk van een Mozambikaanse, Afrikaanse stad. Hierdoor kon een relatie ontstaan met een zekere gelijkwaardigheid." (...)

"Ik ben twee keer in Amsterdam geweest en ontmoette daar een open volk zonder raciale vooroordelen, dat een samenwerking wilde ontwikkelen zonder eigenbelang. De brandweer van Amsterdam en van Beira, inclusief die van de haven, werkten flink samen. En niet te vergeten, we zijn ook binnen de stedenband gestart met het proces van kustbescherming. Er is een werkgroep ingesteld die tot op de dag van vandaag nog functioneert."

De taken van EMS en NiZA

Met de in 1987 van start gaande Beira Campagne geeft de Eduardo Mondlane Stichting de voorzet voor de stedenband tussen Amsterdam en Beira. Jarenlang stuurt ze de activiteiten tussen de gemeentes aan en speelt ze een belangrijke rol in de totstandkoming van de officiële stedenband in 1993. Als de Stichting in 1997 opgaat in NiZA neemt dit instituut de stedenbandtaken over. EMS/NiZA stelt haar ervaring en netwerk met Mozambique en specifiek Beira ten dienste van de stedenband. Op verzoek van de gemeente verzorgt NiZA sinds 1998 de publiciteit voor de stedenband en organiseert kleinschalige projecten in en met Beira.

Vanaf het begin van de jaren negentig subsidieert de Commissie Ontwikkelings-samenwerking Amsterdam (COA) projecten op het gebied van voorlichting en opbouw van contacten in het kader van de stedenband. In de loop van de jaren wordt NiZA steeds meer de continue factor in de uitstraling van de stedenband naar buiten toe. De regelmatige bezoeken van de stedenbandcoördinator aan Beira verstevigen het contactennetwerk, zodat daaruit kleinschalige projecten kunnen groeien. Maar ook bij de voorbereiding en uitvoering van de grote gemeentelijke projecten speelt NiZA een belangrijke rol. Dit werk werd gecompliceerd door het feit dat de financiering steeds maar voor een jaar werd gegeven. Dat is niet goed voor de continuïteit en maakt het moeilijk een degelijke visie voor de toekomst en een meerjarenplanning te ontwikkelen.

Behalve subsidie voor de projecten, maakt de gemeente het sinds 2000 mogelijk dat er binnen NiZA één persoon drie dagen per week wordt betaald voor coördinatie van de stedenband. Met de nodige steun van stagiaires en vrijwilligers kan NiZA zo ook in Nederland veel aan informatiewerk doen. Vanaf 2001 is er ook een vaste contactpersoon in Beira.

De grote gemeenteprojecten

DE HAVEN

Toen Mozambique in 1975 onafhankelijk werd, had de haven van Beira een overslag van 4,5 miljoen ton goederen per jaar. In de jaren daarna keldert de omzet door de burgeroorlog en gebrek aan kader naar nog geen derde van de oude capaciteit. De haven raakt meer en meer in verval.

“Al in 1980/81 begon de relatie met Nederland”, vertelt **Carlos Mesquita**, sinds 1987 werkzaam in de haven van Beira en sinds 1998 directeur van de haven en van Cornelder, een van oorsprong Amsterdams havenconcern dat sinds 1998 in Beira werkt. De Nederlandse regering zorgde toen al voor geld voor het havenplan, dat bestond uit het opknappen van de steenkool- en de petroleumterminal, belangrijk onderdeel van de ‘Sena lijn’, de treinverbinding met het achterland. Helaas werd in 1982/83 het werk onderbroken vanwege de burgeroorlog.

De SADC (Southern African Development Community) is een samenwerkingsverband van aanvankelijk 6, inmiddels 14 landen in zuidelijk Afrika, opgericht om de frontlijnstaten economisch sterker te maken en zich zo onafhankelijker te kunnen opstellen tegenover het apartheidsregime in Zuid-Afrika. De SADC riep een groot pakket aan projecten in het leven om de toegang tot de omringende landen te verbeteren. Binnen de SADC was Mozambique verantwoordelijk voor transport en communicatie.

Er werden 71 verschillende projecten in de Beira Corridor gepland, allemaal bedoeld om de toegang tot en de infrastructuur in de haven te verbeteren. Het SADC-initiatief omvat ook projecten op het sociale vlak, zoals de bouw van huizen voor arbeiders en technici. De directie van de Beira Corridor moet deze projecten coördineren. Mesquita was in die tijd transportchef van de Beira

Zo treffen de Amsterdamse onderzoekers de haven van Beira tijdens hun eerste bezoek in 1982 aan. De bejaarde, kapotte kranen staan er werkeloos bij. De haven van Beira is verzand en vervallen en er vaart geen schip meer binnen.

JOS VERNOOIJ

Vele handen helpen de haven weer vlot te trekken. In 1987 vertrekken 13 experts van het Amsterdamse havenbedrijf Amsterdam Port Consultants naar Beira en gaat een grote opknopbeurt van start. Na afloop van het project kan de haven weer werken op 2/3e van haar oorspronkelijke capaciteit.

Corridor. Hij vertelt: "In totaal zijn de kosten geraamd op 850 miljoen dollar, afkomstig van de Wereldbank, USAID, Denemarken, Nederland, Australië en de Europese Unie. Nederland is de belangrijkste donor voor de activiteiten rondom de haven."

Veel landen helpen om de haven weer vlot te trekken. In 1987 gaan 13 experts van Amsterdam Port Consultants (APC) in opdracht van het ministerie van Buitenlandse Zaken naar Beira om de verpauperde haven nieuw leven in te blazen. Het is dan nog volop oorlog en de omstandigheden waaronder deze eerste experts moeten werken zijn ronduit moeilijk.

Mieke Vogels, in 1987 EMS-vertegenwoordigster in Beira, schrijft in een brief: "De APC mensen lopen tegen een aantal grote problemen aan. Het materiaal waarmee gewerkt moet worden is verouderd, er ontbreken onderdelen. Veel improvisatievermogen is nodig om het rijdend en varend materieel in de haven te laten functioneren.

Maar het grootste probleem ligt bij de werkomstandigheden: werkers lopen uren naar hun werkplek. Het loon is heel laag dus iedereen moet nevenactiviteiten organiseren om het hoofd boven water te kunnen houden. De mensen werken de hele dag in kolenstof maar op het haventerrein is geen wasgelegenheid te bekennen. Er is geen veiligheidskleding en ze werken zonder maskers als ze bij voorbeeld een lading asbest moeten lossen.

Een ander probleem is gebrek aan een intern communicatiesysteem. Lopend worden de berichten doorgegeven. Men is ongeveer 30% van de tijd kwijt aan het organiseren van simpele dingen als vervoer, brandstof, communicatie, enzovoort. Verder is het opleidingsniveau van de arbeiders, maar ook van het midden- en hoger kader, te laag om het geheel goed te laten functioneren. Toch is het APC team ervan overtuigd dat er met veel inspanning iets te bereiken valt."

Naast het werk van de APC-ers, bestaat de Nederlandse hulp uit het opnieuw aanleggen en plaveien van kades, de aanleg van een ringleiding ten behoeve van de brandweer, het uitbaggeren van de vaargeul en de opleiding van loodsen. Uiteindelijk klimt Beira door de jaren weer naar een overslag van 3 miljoen ton per jaar, tweederde van haar oude capaciteit.

Getijdenhaven

Jaap Waterdrinker werkt van 1990 tot 1997 als havenmeester in de haven van Beira. Amsterdam Port Consultants (APC) had hem gevraagd deze taak op zich te nemen en in januari 1990 wordt hij door Mozambique officieel aangesteld als Capitão do Porto da Beira. "Ik heb er 7 jaar met groot plezier gewerkt en geprobeerd een stevige structuur neer te zetten", zo vertelt hij. "Het was heel hard werken. Toen ik in 1990 aankwam was er zicht op een efficiënt begin. Een Italiaans bedrijf was bezig met het aanleggen van een behoorlijke containerterminal en de kades waren min of meer hersteld. De mensen van APC probeerden de kranen aan het werk te krijgen. Daarna begon het uitbaggeren van de vaargeul met geld van de Wereldbank. In september 1990 konden er alweer grote schepen de haven binnen. Toen was het zaak de klanten terug te winnen, kijken of we Durban, dat gedurende de burgeroorlog de handel had overgenomen, de loef konden afsteken.

Mijn taak was het een goed functionerende havendienst op poten te zetten. Altijd begon ik 's morgens met een zeer uitgebreide ronde, altijd te voet, warm of niet warm, zo kwam ik alles en iedereen tegen en wist precies wat er gebeurde en zo kon ik mijn beleid goed afstemmen en sturen. (...)

De lonen in Mozambique zijn zo laag dat de meeste mensen naast hun werk andere dingen moeten doen om het inkomen voor hun gezin een beetje te versterken. Daar lijdt het werk onder en dat zorgde regelmatig voor grote problemen op cruciale momenten. Rekende ik bijvoorbeeld op een vaste ploeg die de trossen van een aankomend schip zou aannemen en blijkt plotseling de helft van de ploeg maar aanwezig te zijn. (...)

Na mijn vertrek moest mijn opvolger, die ik opgeleid had, het alleen doen. De eerste jaren ging dat heel aardig. Maar toen ik in 2003 terug was bleek dat hij de laan was uitgestuurd. In zo'n functie kun je geen bijbaantjes hebben en ook niet sjoemelen met de tijd. Er staat veel te veel op het spel als er een schip op vertrek ligt. De haven van Beira is erg gevaarlijk door een sterke getijdenstroom en dat vereist bijzondere oplettendheid van iedereen. Er hoeft maar iets mis te gaan en er gebeuren ongelukken die verstrekkende gevolgen kunnen hebben. (...) Het is cruciaal om een schip op tijd te laten vertrekken. Kan dat niet meer dan moet een schip voor anker blijven tot de volgende dag. Dat kan een schipper een hoop geld kosten. Ja, en als je gevoelig bent voor het zakje met inhoud wat je dan voorgehouden wordt en je laat dan toch het schip gaan, dan kan er een hoop heel erg fout gaan. Na zo'n fatale fout is mijn opvolger weggestuurd. Een van de loodsen had nu de leiding maar ik zag dat het niet goed liep. Er heeft ook geen baggeronderhoudswerk meer plaats gevonden. Dat alles leverde een beeld op waar ik niet erg vrolijk van werd."

Op last van de Wereldbank wordt de haven in 1998 geprivatiseerd. Het Amsterdamse havenconcern Cornelder neemt de container- en bulkterminal over. De privatisering van de haven betekent ook een pijnlijke sanering. Er waren 1800 vaste werknemers en 2700 oproepkrachten. Na de privatisering zijn er nog maar 650 werkers nodig en een nog onzeker aantal oproepkrachten. De Wereldbank belooft vervangende werkgelegenheid voor de afvallers, maar komt haar belofte niet na.

DE KUSTBESCHERMING

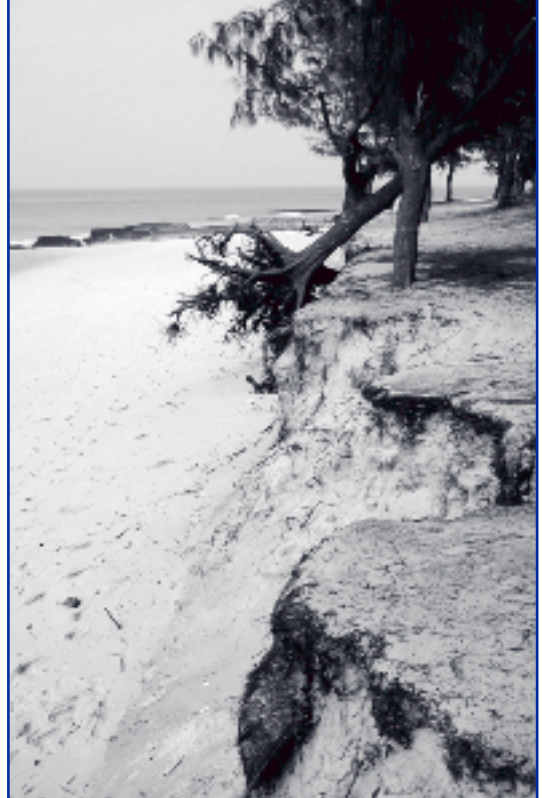
Een van de problemen van Beira is de kustbescherming. Net als Amsterdam ligt Beira onder de zeespiegel. De kuststrook is in de loop der jaren steeds meer aangetast door erosie, waardoor de stad niet voldoende beschermd is tegen de zee. Een deel van de kust werd beschermd door mangrovebossen. Tijdens de burgeroorlog werden die grotendeels gekapt. Renamotroepen hielden zich er schuil en bestookten vanuit hun schuilplaats de stad. Om de golfslag te breken legden de Portugezen indertijd zo'n 30 golfbrekers voor de kust. Op de plekken van de vroegere mangrovebossen liggen geen golfbrekers en heeft de zee vrij spel. Sinds de Portugezen vertrokken is er nauwelijks onderhoud gepleegd aan de golfbrekers. Toen de haven voor de eerste keer werd uitgebaggerd is het zand gebruikt om de kust te versterken. Maar om dat echt te bereiken, zijn veel ingrijpende maatregelen nodig. Bij het ondertekenen van de officiële stedenband in 1993 stond de bescherming van de kust dan ook hoog op de wensenlijst van Beira.

In november 1994 voert het Ingenieursbureau Amsterdam (IBA) een verkennende missie uit om de problemen in kaart te brengen. Op grond van de bevindingen van deze missie besluiten de Commissie Ontwikkelingssamenwerking Amsterdam (COA) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) om Beira te helpen bij het maken van een masterplan voor de kust- en rivierverdediging. Dat masterplan is er echter nooit gekomen. In 1995 vertrekt een deskundige van het IBA naar Beira. Er is een begroting voor drie jaar, inclusief alle kosten voor de uitzending van een deskundige met zijn gezin. Maar na enkele maanden is al 80% van de jaarbegroting besteed en na 5 maanden keert de deskundige naar Nederland terug.

Wat ging er mis?

Het lijkt een aaneenschakeling van inschattingfouten. **Henk van den Heuvel**, van 1995 tot 1998 landenmedewerker Mozambique bij de EMS en vervolgens bij NiZA, vertelt:

“De consulent van het IBA ging naar Beira met een enorme werklust en buitengewoon goed van wil, maar hij sprak geen Portugees. Al na een paar maanden liep het spaak. Het was een uiterst complexe toestand. Het begon denk ik met een slechte voorbereiding door het IBA Amsterdam. Ze wisten amper waaraan ze begonnen. De opleiding die zij gepland hadden, sloot niet aan op het lage niveau van de Mozambikanen. Verder is het van het grootste belang dat je bij dit soort langlopende projecten een goede relatie opbouwt met de plaatselijke medewerkers. Ook dat liep niet zoals zou moeten. Dit project ging de

DAAN VAN ALTEN

Na iedere storm of vloedgolf kalft het strand van Beira verder af en zijn er weer minder bomen over die het zand vasthouden.

capaciteit van Beira ver te boven. Wij, de Mondlane Stichting, zouden een medewerker ter plaatse stationeren ter ondersteuning. Die medewerker kwam pas aan toen de IBA-consulent bijna vertrokken was.”

Voorjaar 1997 bezoekt Jan Pronk, de minister voor Ontwikkelingssamenwerking, Mozambique. Beira staat niet op z'n programma. Dit zeer tot ongenoegen van de EMS, die hem graag naar Beira wilde hebben. Henk van den Heuvel schrijft namens de EMS een brief met als bijlage het hele verhaal van het mislukte kustverdedigingsproject: de voorgeschiedenis en de verwachtingen die er in Beira gewekt zijn. Jan Pronk gaat er onmiddellijk op in. Hij gaat naar Beira en zegt ter plekke toe iets te ondernemen. Die belofte is hij nagekomen.

De ommekeer

Pronk schakelt een Amerikaanse onderzoeker in die adviseert het megaproject – zo is het project van de kustverdediging te typeren – bij de Wereldbank onder te brengen.

Henk van den Heuvel: “Als je het goed wilt aanpakken, begin dan met een aantal oplossingen voor de korte termijn. Begin met simpele maatregelen zoals het tegengaan van de verstuiving en het oppompen van het zoete water onder de duinen en een verbod om over het strand crossen met een 4x4. Ik was ontzettend blij met het bezoek van Pronk die namens Nederland aan Beira had laten zien: We doen wél iets.”

José Paulo Chambisso werkt vanaf 1992 bij de gemeente Beira. Momenteel is hij directeur Bouw en Stadsplanning. Hij heeft sinds 1996 zitting in de Raad voor Kustbescherming.

“Het belangrijkste probleem van het project was dat het door Amsterdam werd bedacht. Er was geen platform waar de twee partners samen de controle hadden over de implantatie van het project. Toch is voor mij de eindbalans positief. Als Amsterdam indertijd niet beloofd had ons te helpen, zou de Nederlandse regering het nooit hebben overgenomen. Nu is er in elk geval een kustproject en de Nederlandse overheid speelt daar een rol bij. Helaas heeft die regering ook besloten om de financiering te centraliseren, oftewel, wij moeten ons geld krijgen via onze regering en dat is soms nogal gecompliceerd.”

De toekomst van de kust?

De kusterosie is nog steeds een van de grootste bedreigingen voor Beira. In een paar jaar tijd zijn er meters strand en honderden bomen in de duinen verdwenen en de erosie gaat onverbiddelijk door zolang er geen structurele maatregelen genomen worden.

In 2002 doet het gemeentelijk havenbedrijf samen met zijn partners een nieuwe poging om een kustverdedigingsproject van de grond te tillen. Ben Lamoree en Frank Maasson maken een voorstel voor een commercieel project met een sterke sociale component: bagger de weer dichtgeslibde haven opnieuw uit. Spuit het zand niet terug in de zee, maar gebruik het om grond in de polders van Beira op te hogen. Bouw daarop dure en sociale koopwoningen en gebruik een deel van het zand ook voor het ophogen van het industrieterrein bij de haven en voor de afkalvende kustbescherming. Tenslotte kan de helft van het gewonnen zand verkocht worden als bouwzand aan aannemers. Zo moet het project zichzelf gaan bedruipen. De voorinvestering is zo risicovol, dat het zoeken naar fondsen en banken lang duurt. Eind 2004 lijkt het erop dat de financiering rond komt en dat dit grote project van start kan gaan. De gemeente Amsterdam draagt bij in de kosten van het onderzoek.

DE WATERLEIDING

Gemeente Waterleidingen Amsterdam aan het werk in Beira

Het verzoek van de gemeente Amsterdam om 'iets' met Beira te doen komt binnen bij de directie van GWA. Het waterleidingbedrijf heeft een traditie op het gebied van internationale samenwerking. **Gerard Beunder** van de Gemeente Waterleiding Amsterdam (GWA): "We hebben niet alleen veel te bieden, maar we vinden het ook belangrijk voor de eigen expertise. Er is ook altijd bereidheid geweest binnen de directie om mensen voor kortere of langere tijd uit te sturen.

Eigenlijk is het waterleidingvak heel simpel. Je hebt een bron, een rivier of iets anders; je hebt een verzameling mensen, een woongemeenschap, die graag drinkbaar water willen hebben. Wat je moet doen is zorgen dat dat water bij die mensen komt en dat de rekeningen daarvoor betaald worden.

In praktische zin is Beira een moeilijke plek. De voertaal is Portugees, en dat is een handicap voor veel diensten binnen de gemeente Amsterdam om binnen de stedenband iets te ondernemen. Om kennis over te dragen is het spreken van de taal een belangrijke voorwaarde."

"Het waterleidingbedrijf stapt er in, maar dan zie je hoe dat loopt", aldus Gerard. "Ik spreek Portugees, want ik heb 3 jaar in Portugal gewoond. De directie kwam met de vraag van de gemeente dan ook bij mij terecht omdat men wist dat ik Portugees spreek. Er was nog iemand die Portugees sprak en ook wel wat wilde en dat waren er dus al twee. Dat werd aangevuld met een paar die Spaans spreken en zo kwam er een kringetje van een man of zes die wel wat wilden beginnen. In 1995 ging ik samen met een collega naar Beira op formuleringsmissie.

In principe is het niet zo moeilijk een bedrijf snel door te lichten. De eerste formuleringsmissie naar Beira had het dan ook vrij snel bekeken. Aan de distributie, de leidingen, was in decennia geen onderhoud gepleegd. Met de beste bedoeling haal je het water ergens vandaan en je zuivert het ook nog, maar als er dan vervolgens van alles loos is met het transport en je verliest zo 40 tot 50 procent van je water, dan heb je een groot probleem. Om dat euvel te keren, is een gigantische investering nodig en daar voorzag de stedenband niet in. Een van de belangrijkste problemen hebben we dan ook moeten

Water spuit uit een hoofdleiding van het watervoorzieningsnet. Op allerlei plekken in de stad zie je lekken in het buizenstelsel waardoor het kostbare water in grote hoeveelheden wegloopt.

RIK MARS

Veel bewoners van Beira beschikken niet over een eigen watervoorziening. Water wordt bijvoorbeeld gehaald bij burens die wel over een kraan beschikken.

laten liggen. Helaas hebben we in het eindrapport ook moeten constateren dat het waterverlies bijna niet teruggebracht was. Bij ons vertrek was het nog steeds 42%."

Kennisoverdracht

Het samenwerkingsproject van Aguas de Beira (A dB) en GWA loopt van 1995 tot 1999. In 1999 wordt Aguas de Beira geprivatiseerd en stopt de samenwerking. In het project staat kennisoverdracht centraal. Er is vooral aandacht besteed aan managementcoaching en training van het kader, de bediening en het onderhoud van de installaties, de opbouw van een laboratorium en de algemene informatievoorziening.

Gerard Beunder: "We kwamen daar twee keer per jaar. Een team GWA-ers werkte drie à vier weken in Beira. Ikzelf kwam meestal een keer per jaar. Een van mijn taken was managementcoaching, het opstellen van plannen van aanpak. Mensen proberen vooruit te laten denken; welke wijk moet er het volgend jaar aangepakt worden; visie ontwikkelen. De directeur had er geen kaas van gegeten en Roia, de enige technische man en ingenieur die er rondliep, werd volkomen in beslag genomen door de dagelijkse problemen: hier een lek, daar een tekort, dan weer geen geld. Je probeerde wel eens wat van die dagelijkse zaken weg te halen en samen vooruit te denken, maar dat ging heel moeizaam."

Tegelijk met het GWA project loopt er een Italiaans project om de zuiveringsinstallatie te vernieuwen. De GWA-ers bekijken de Italiaanse werkwijze met verbazing: "Dat was een project waar een hek omheen stond. De mensen van de Aguas de Beira kwamen daar helemaal niet binnen. Wij zeiden tegen onze Beirese collega's: "Als het klaar is, wordt dat zuiveringsstation aan jullie overgedragen. Over een half jaar moet je er mee werken. Moet je daar dan niets van weten?" Wij hebben ons toen min of meer naar binnen gedrongen. Er liep een bewaker rond die we wisten om te praten om ons binnen te laten. Een uur later verscheen prompt z'n baas op hoge poten... Uiteindelijk hebben we de installatie kunnen bekijken en onze Beirese collega's kunnen laten zien waar ze op zouden moeten letten en waar de valkuilen zitten als ze er mee aan de slag moeten."

"De centrale waterdirectie, die in Maputo zetelt, had dit project geregeld zonder Beira

daar in te betrekken. Dan is de zuiveringsinstallatie klaar voor gebruik en dan moet het bedrijf er mee gaan werken zonder dat ze goed ingewerkt zijn. En wat gebeurt er dan? Dan red je het niet en na een paar maanden staat het hele apparaat stil en al die miljoenen die daar inzitten zijn voor niks geweest. Dat soort projecten heb ik elders ook wel meegemaakt.”

Technische samenwerking

Marciano Roia Tesoura is ingenieur bij Aguas de Beira. Vanaf het begin is hij betrokken bij het stedenbandproject. “Doel van de samenwerking was uitwisseling van ervaringen van technici. De technisch specialisten uit Amsterdam werkten in Beira op van te voren vastgestelde gebieden: onderhoud van het wateraanvoersysteem, het laboratorium, de kwaliteitsbewaking, de afdeling personeel, het informatiesysteem en de commerciële afdeling. Ook gaven zij cursussen Engels en informatica aan medewerkers van de waterleiding en hielpen ons bij het verkrijgen van apparatuur voor onze laboratoria en computers en specifieke apparatuur voor onze waterreservoirs in Manga.”

Roia is goed te spreken over de samenwerking met Amsterdam:

“Er is geen sprake van dat Amsterdam ons oplegde wat we moesten doen. Ze stelden wel bepaalde oplossingen voor op basis van lokaal aanwezige condities en in overeenstemming met de ervaring en kennis die ze meebrachten. Voor mij was de stedenband een technische samenwerking van Amsterdamse specialisten met Beirese arbeiders en technici.”

Een van de belangrijkste zaken die de Amsterdamse technici ons leerden is een reeks aan suggesties, technische aanbevelingen, manuals, verslagen over de procedures die je moet hanteren om betere resultaten te boeken, zowel bij de dagelijkse gang van zaken als ook bij het plannen van veranderingen en vernieuwingen in de toekomst. We leerden hoe we in korte tijd bepaalde problemen bij de watervoorziening kunnen oplossen.

Met hulp van Amsterdam is ons laboratorium in Mutua opgeknapt. Daar wordt nu dagelijks een test uitgevoerd, zodat het gebruik van chemicaliën kan worden geoptimaliseerd. We hebben de leidingen van Dondo naar Munhava schoongekregen. Zowel de commerciële facturatie als ook de salarisadministratie zijn geautomatiseerd. Ze hebben ons geholpen met onderzoek naar prijzen van materialen op de internationale markten. De samenwerking verliep volgens de afgesproken overeenkomst, maar als dat nodig was regelden we soms ook andere zaken die niet expliciet genoemd werden.”

Er zijn twee personeelsreizen vanuit Aguas de Beira naar Amsterdam geweest en beide keren was Roia erbij.

“We zijn zeer goed ontvangen. Mijn indruk is dat de activiteiten hier en daar dezelfde zijn, maar Amsterdam is ontwikkeld en wij hebben problemen. Met de verbetering van ons werk en van de technologische middelen kunnen wij, hoop ik, uiteindelijk hetzelfde niveau bereiken. Amsterdam heeft ons een eind op weg geholpen.”

Ook **Gerard Beunder** is positief over het project: “We hebben heel prettig samengewerkt. Iedere keer zijn we heel hartelijk ontvangen. Aan het eind toen we weggingen en het zaakje geprivatiseerd werd, vonden we dat allemaal jammer. (...) Eigenlijk kun je zeggen dat de drinkwatervoorziening zoals die was aan het eind van onze missie, hoewel naar onze maatstaven nog lang niet voldoende, naar Mozambikaans niveau vertaald een aardige verbetering was.”

Onder leiding van de Amsterdamse brandweermannen Leen en Jan Ieren de brandweermannen uit Beira hoe ze een brand te lijf moeten gaan.

DE BRANDWEER

Op verzoek van het Nederlandse team dat sinds 1987 werkt aan het herstel van de haven van Beira besluit de brandweer van Amsterdam om mee te helpen bij het opstellen van een veiligheidsplan voor de haven. Bij verschillende korpsen wordt materieel ingezameld en in 1989 gaat er een kleine brandweerwagen met een waterpomp en bijbehorende slangen en gereedschappen richting Beira. **Leen van der Laan** vertrekt samen met een collega voor de eerste keer naar Beira om de Mozambikanen te leren werken met het materieel. Het zou voor hem niet bij een keer blijven. De Amsterdamse brandweer begint op dat moment een van de succesvolste projecten binnen de stedenband.

Eind 1989 brengt de burgemeester van Beira een bezoek aan Amsterdam. Als resultaat van dat bezoek ontvangt het jaar daarop ook de stadsbrandweer van Beira een spuitwagen. Weer reist Leen van der Laan af naar Mozambique om instructies te geven. Langzaam aan groeit de samenwerking en in 1993 gaat **Jan Peursum** voor het eerst mee naar Beira om daar een cursus adembescherming te geven aan de stadsbrandweer. Samen met Leen van der Laan zal hij nog menigmaal terugkeren en met plezier: "Als brandweer hebben we het voordeel dat we ons werk kunnen laten zien. We kunnen ook direct resultaten laten zien, daarin onderscheidt dit project zich van andere ontwikkelingsprojecten. Eigenlijk werkten we volgens dezelfde principes als in Nederland. Kleine stukjes theorie en dan oefenen en oneindig herhalen, zodat ze straks zelfstandig kunnen werken en zelfstandig problemen kunnen oplossen. Zo werkt het hier in Nederland en zo werkt het daar ook."

Stage in Amsterdam

Lorito Jaime Joaquim begon in 1992 als gewoon brandweerman in Beira bij de stadsbrandweer. Hij is nu gepromoveerd tot brandweerman 2e klas. **Machano Armando** begon in 1988 als brandweerman in de haven en is in 2000 aangesteld als commandant van

de havenbrandweer in Beira. Lorito en Armando hebben beiden stage gelopen bij de Amsterdamse brandweer.

"We trinden in alle verschillende locaties in Amsterdam. Elke dag brachten de instructeurs ons naar een andere plek. De organisatie was uitstekend. We werden betrokken in alle delen van het dagelijks werk. We werkten mee met het blussen van branden in huizen, auto's en treinen en we hebben zelfs een keer een hond gered. Dat hebben we in Beira nog nooit meegemaakt!"

We maakten kennis met voor ons nieuwe technieken zoals het gebruik van een modern bedemingsysteem tijdens de branden. Het was voor ons een heel leerzame, fantastische tijd. Wij hebben onze ervaringen en opgedane kennis weer kunnen doorgeven aan onze collega's in Beira. Door de samenwerking met de Amsterdamse brandweermannen is onze organisatie flink verbeterd. Al onze auto's en blusmateriaal komen uit Amsterdam. Alles wat we kregen en leerden was belangrijk voor ons. De beschermingsinstallatie die we nu in de haven hebben is erg goed. Ze introduceerden nieuwe technologie."

Moos, Sam en Biek

Ook aan Amsterdamse kant zijn de herinneringen aan de samenwerking goed. **Jan Peursum** vertelt: "We hebben hier twee keer een ploeg gehad. Ze werden ondergebracht in een brandweerkazerne en daar mochten ze het werken en leven van de Amsterdamse brandweer meemaken met alles erop en eraan, elke dag weer, elk brandje, elk uitrukkertje en alles wat de brandweer doet. Om dat tot een succes te maken waren we afhankelijk van de medewerking van onze collega's van de Amsterdamse brandweer.

Toen de eerste drie man de kazerne binnenkwamen kregen ze meteen een nieuwe naam: Moos, Sam en Biek. Al die moeilijke namen en die moeilijke taal, daar wisten de Amsterdamse brandweermannen geen raad mee: '... dus als er 'Moos Sam Biek' geroepen wordt, dan moet je zorgen dat je beneden komt want dan gaat de auto de deur uit.'

Wat me zo trof was de leergierigheid van die mannen. Onvoorstelbaar! De drie hebben alles met beide handen aangegrepen. Ze hebben niks gemist. Er werd hun ook meteen verteld: 'Je moet je aan de huisregels houden. Na het douchen maak je je doucheceel schoon. Iedereen houdt z'n eigen kamertje schoon.' De tweede dag werden we gebeld door de kazernechef: 'Jan, je moet er effe wat aan doe. Het zijn leuke, toffe gasten, maar

dat ze nou 's morgens om 5 uur al beginnen met het hele gebouw dweilen en schoonmaken, dat is wat overdreven.' Zo enthousiast waren die gasten dat ze hier waren. Geweldig! Met eten ook. Als je je bord leeg had, kreeg je geen tijd om je vork erop te leggen, dan was je bord al in de keuken voor de afwas, zo leefden ze mee in de kazerne. Toen we het jaar daarop in

JAN PEURSUM

Oefening: een onwel geworden brandweerman wordt afgevoerd.

Beira kwamen en we de kazerne van die jongens zagen... Ze hadden het grasveld gemaaid en plantenbakken neergezet. Alles was geschilderd en de toiletten waren schoon.

Wat ze opgestoken hebben en wat ze overgebracht hebben daar; het was niet om ze op te voeden, maar ze zagen dat het ook anders kon en dat had z'n invloed op hun eigen manier van werken in Beira.

Dat die jongens hier geweest zijn, daar hebben we in Beira heel veel plezier van gehad. Toen er een andere commandant voor de havenbrandweer moest komen, hebben wij gezegd, die man moet je nemen, dat is een goeie en ze hebben naar ons advies geluisterd en door al die ervaringen is er veel ten goede veranderd. Tot vandaag de dag kun je dat zien.

Alles wat we van hen verlangden deden we eerst zelf voor. We maakten bijvoorbeeld een brandje in een container om te oefenen met persluchtapparatuur. Ik ga daar dan zelf als

slachtoffer in de hoek van de container liggen. Ik weeg bijna 100 kilo, dus ze hebben een zware klus om mij daar uit te halen. Het is zinderend heet in zo'n container. Als je rechtop staat verbranden je oren. De vloer is de enige manier om veilig weg te komen. Daar is de zuurstof, bij de plinten en deuren. De rook en hitte gaan naar boven maar bij de vloer kun je nog wat zien. Op een gegeven moment raken ze in paniek. Het wordt te heet en ze rennen naar buiten om meer hulp te halen, want ik lig daar nog steeds. Dan komen ze terug met z'n drieën, dus wordt het nog heter en moeilijker. Deze oefening herhalen we net zolang tot de grootste angst eraf is. Dan wijzen we een nieuw slachtoffer aan en ervaren ze aan den lijve dat je het op de grond liggend langer vol kunt houden dan wanneer je daar rechtop staat en zoekt. We lieten ze ook al gauw zelf lessen geven. Dat werkt naar twee kanten: zij moeten het geleerde zelf steeds opnieuw herhalen én ze verwerven aanzien bij hun mensen en krijgen zo meer gedaan."

Trots poseert de havenbrandweer voor een zojuist uit Amsterdam ontvangen pomp aanhanger.

De taal van de mensen

Toch zijn Jan en Leen van mening dat het succes niet alleen aan de trainingen is te danken. Jan:

"Als je ons vraagt waar het succes van ons werk ligt dan zeggen wij altijd dat je de taal van de mensen moet spreken. Daarmee bedoel ik niet direct de Portugese taal, maar je moet met de mensen kunnen omgaan. De basis voor het welslagen is de samenwerking en het enthousiasme van beide kanten. Je moet als buitenlander geïnteresseerd zijn in de cultuur en gewoontes van de ander."

Tot hun verbazing wisten sommige buitenlanders die al langere tijd in Mozambique werkten, eigenlijk heel weinig van de Mozambikaanse samenleving. "Als je de samenleving

niet begrijpt is het moeilijk om kennis over te dragen en dat is toch voor een ieder die daar werkt een belangrijk doel, lijkt mij. We gaan zoveel mogelijk met de lokale mensen om, eten in lokale restaurants, nemen ook regelmatig collega's en onze tolk mee uit eten. We staan het liefst midden tussen de lokale bevolking.

Onze collega's zorgden steeds voor verrassingen. Toen iedereen ineens halverwege de les wegging stonden we toch wel raar te kijken. Ze gingen hun vissen omdraaien! Ook het inkomen van de brandweermannen levert niet genoeg op om van te leven en ook zij zijn aangewezen op neveninkomsten uit bijvoorbeeld visverkoop. De vissen worden gedroogd in de zon en moeten zo nu en dan worden omgedraaid. Het kan zijn dat dat net midden in de les moet gebeuren en daar worden de lessen dan een poosje voor stil gelegd."

Het grootste verschil is volgens Jan en Leen het werktempo. Alles in Mozambique gaat 'pouco a pouco', rustig aan; het werktempo is er veel langzamer.

Jan: "Daar moet je erg aan wennen. Als je daar niet tegen kan, als je wilt gaan werken als een Europeaan, dan loop je tegen een muur op. Je moet echt de tijd nemen en ook begrip hebben daarvoor. Want de mentaliteit is een beetje: 'Waarom zou ik me druk maken, ik word er toch niet wijzer van'. Maar als je de mensen iets kunt bieden willen ze zeker meewerken. De brandweermannen krijgen aan het eind van de cursus een certificaat. Als je ook nog eens weet over te brengen dat sommige dingen die je hen leert voor hun eigen gezondheid belangrijk zijn, dan zijn ze hartstikke enthousiast.

De brandweer in Beira doet het goed. Ze hebben een heleboel van ons overgenomen. Jammer dat de samenwerking niet gecontinueerd wordt. Onderhoud en planning blijven de zwakke plekken. De hiërarchische verhoudingen zijn versoepeld; er is iets meer inspraak en ik heb hele discussies meegemaakt tussen het middenkader en de commandant. De officieren die we opgeleid hebben zijn mondiger omdat ze meer weten. Ze zeggen rustig: 'Dat doen we niet, dat is gevaarlijk!' Er is meer inzicht bij de leidinggevenden en ze kunnen het beter overbrengen."

Elias Tirivangane werkt al 34 jaar bij de brandweer en is nu commandant van de stadsbrandweer in Beira. Zijn visie op de stedenband: "In wezen was de stedenband een-richtingverkeer: wij ontvingen van Amsterdam en wij hadden niets te bieden. Amsterdam heeft ons enorm vooruit geholpen. Onze reactiecapaciteit is aanzienlijk toegenomen en we hebben nu beter en meer materieel en onze collega's, de heren Leen en Jan, hebben ons getraind in het gebruik van het nieuwe materieel. Vooral de trainingen in het gebruik van moderne technieken voor brandbestrijding waren uiterst nuttig. Naar mijn mening was het een goed project. We onderhielden goede contacten die altijd zullen blijven."

Lorito Joaquim:

"Ze hebben zo veel voor ons betekend. Ik zou willen dat het doorging. We zouden graag een trainingscentrum opzetten en het zou zo goed zijn als Amsterdam ons daar nog mee kon helpen."

In 1999 maakt de Amsterdamse tv-zender AT5 met ondersteuning van NiZA een prachtige documentaire over de samenwerking tussen de Amsterdamse brandweer en de brandweer in Beira waardoor alle Amsterdammers met eigen ogen de resultaten van dit heel bijzondere stedenbandproject hebben kunnen zien.

De natuur slaat toe

Het jaar 2000 is een rampjaar voor Mozambique. Het land heeft te kampen met grote overstromingen. Beira wordt slechts licht getroffen door het water, maar dan trekt op 21 februari de cycloon Eline over Beira en richt enorme schade aan. Amsterdam reageert onmiddellijk en **burgemeester Patijn** belooft steun:

“Onze partnerstad Beira heeft zwaar te lijden gehad onder de cycloon Eline. De gemeente Amsterdam heeft aan de burgemeester van Beira steun aangeboden voor de wederopbouw van de stad. (...) Onze allereerste zorg ligt bij het herstel van schoolgebouwen, zodat kinderen normaal naar school kunnen gaan. Ook zullen we helpen het uitbreken van epidemieën te voorkomen. Onze inzet is hard nodig.”
(Burgemeester Patijn in de extra editie van de *Beira Nieuwsbrief*, voorjaar 2000)

Het College van Bestuur in Amsterdam stelt f 500.000 beschikbaar voor hulp aan Mozambique, waarvan f 175.000 voor de nationale campagne en f 325.000 voor partnerstad Beira.

Direct na de cycloon doet NiZA een oproep aan haar partners en contactpersonen in Beira om zo snel mogelijk de schade te inventariseren. Er zijn gelukkig weinig slachtoffers gevallen, maar de stad heeft veel schade geleden, vooral veel daken zijn verdwenen. De gemeente Beira maakt een lijst met prioriteiten en legt die voor aan de gemeente Amsterdam. NiZA zorgt er, in opdracht van de gemeente Amsterdam, voor dat de aanvragen binnenkomen, houdt de voortgang in de gaten en zorgt voor de financiële afwikkeling.

Van de Amsterdamse gelden wordt een indrukwekkend aantal herstelwerkzaamheden uitgevoerd: de Dienst voor Onderwijs van de Gemeente Beira repareert zeventien daken van basisscholen, vooral in de achterstandswijken van de stad. Daarnaast komen er nieuwe daken op de lerarenopleiding Imapi – tevens internaat voor ca. 350 studenten – het blindeninstituut en verschillende kinderdagverblijven. Er wordt gevreesd voor het uitbreken van cholera en malaria. Van het Amsterdamse geld worden middelen voor waterzuivering gekocht en worden de medicijnvoorraden van het Centraal Ziekenhuis flink aangevuld.

Het door de cycloon zwaar beschadigde dak van de lerarenopleiding wordt hersteld.

MINI VAN DRIEL

De Dienst Gezondheidszorg van de Gemeente Beira kan de bedrading van de elektriciteit van een grote kraamkliniek herstellen.

De wegen in Beira, voor de cycloon al erg slecht, maar nu een gatenkaas, gaan hersteld worden. Een noodoplossing, maar Beira is er voorlopig mee geholpen.

Opnieuw noodweer

Het jaar daarop, in 2001, wordt Beira opnieuw getroffen door noodweer: hevige regens, stormen en overstromingen. En weer wendt het gemeentebestuur van Beira zich tot Amsterdam voor hulp. De reactie van Amsterdam duurt dit keer aanmerkelijk langer, maar in juni 2002 wordt besloten 90.000 euro uit het rampenfonds ter beschikking te stellen. De middelbare school Samora Machel krijgt van dat geld degelijke nieuwe daken en de medicijnvoorraden van de gezondheidsklinieken in Beira worden aangevuld. Ook een zevental lagere scholen in de buitenwijken van Beira wordt hersteld.

HANNY RENNEN

Al het geld is direct besteed aan de projecten. Dat had soms heel wat voeten in de aarde, maar het is ook deze keer gelukt. Een belangrijke voorwaarde om projecten als deze vlot te laten verlopen en tot een goed eind te brengen is een goede en betrouwbare partner ter plekke. Het NiZA Steunpunt in Beira, de organisatie Asserco, en NiZA-vertegenwoordigster **Hanny Rennen**, hebben dit mogelijk gemaakt. Ook andere Nederlanders in Beira dragen hun steentje bij.

Hanny vertelt over het herstel van de lagere scholen: "Het was een moeizaam en langdurig proces. Aannemers leverden slecht werk af, je moest het afgeleverde werk steeds controleren. Als het niet goed was moest het overgedaan worden. We

Na de cycloon. Kinderen wachten geduldig tot de meester de laatste resten water en vuil uit de klas heeft verwijderd.

wilden kwaliteit en wat afgesproken was moest nagekomen worden. Dat klinkt misschien logisch voor een Hollander, maar zo logisch is dat in Mozambique niet. Ik deed dit project samen met de directeur van het basisonderwijs in Beira, Celestino João. Door die nauwe samenwerking ging hij steeds meer nadenken over waar een schoolgebouw nou eigenlijk aan moet voldoen. De overvolle klassen met soms wel vijftig tot zestig kinderen moeten goed gelucht kunnen worden. Dat betekent dat er grotere ramen moeten komen.

Dat zo'n man, die verantwoordelijk is voor alle lagere scholen in Beira, de kans te baat neemt om een aantal zaken structureel te verbeteren, is zo'n leuk, niet beoogd resultaat van een praktisch en overzichtelijk project als het herstellen van schooltjes.

Een voor alle partijen vruchtbaar resultaat kan je alleen maar bereiken als er een intensieve samenwerking is. Dat is ook de enige manier waarop je oog krijgt voor de manier waarop ze in Beira werken. Het is daar bijvoorbeeld allesbehalve de gewoonte om je problemen met een ander te bespreken, zeker niet met een buitenstaander of een instantie waar je mee werkt. Je hebt je eergevoel en iedereen lost zijn eigen problemen op. De mensen zijn vriendelijk, welwillend en er zijn nooit problemen. Ze doen wat je wilt en zeggen nooit nee. Het is zo anders dan wij Hollanders gewend zijn."

De NiZA-projecten

In de loop van het bestaan van de stedenband verwezenlijkt EMS/NiZA tal van projecten op het gebied van gezondheidszorg, onderwijs, cultuur, media, de advisering van het stadsbestuur, wijkopbouw en milieu. Deze projecten gaan altijd samen met een voorlichtingscampagne en soms met een inzamelingsactie in Amsterdam.

De visie hierachter is dat je de mensen in Beira alleen structurele steun kunt geven, als je de Amsterdammers erbij betrekt door middel van allerlei acties en informatie.

De opvatting van de gemeente, dat het geld dat ze vrijmaakte voor Beira puur en alleen in projecten in Beira gestoken diende te worden, was naar de mening van EMS/NiZA nogal kortzichtig. Zonder steun van de Nederlandse belastingbetaler valt het kaartenhuis van de ontwikkelingssamenwerking immers snel in elkaar.

Draagvlakversterking

Henk van Zuidam werkt begin jaren negentig bij de Eduardo Mondlane Stichting en is nauw betrokken bij het ontstaan van de stedenband: "De EMS was een solidariteitsbeweging met Mozambique en de andere ex-Portugese kolonies. Het idee te werken aan bewustwording en draagvlak onder de Amsterdamse bevolking kwam vooral van de EMS.

Het was niet altijd eenvoudig om de goede ingang te vinden. We hebben naar mogelijkheden voor samenwerking binnen de Amsterdamse deelraden gezocht en sommige hebben dat goed opgepakt. Ook scholen en ziekenhuizen schreven we aan. Wij probeerden al die instellingen te interesseren en informatie te geven. Voor het project tegen de kusterosie benaderden we bijvoorbeeld de Amsterdamse milieueducatiediensten. Gezamenlijk bedachten we thema's zoals water, een algemeen thema dat we hebben toegespitst op Beira. Uiteindelijk is daaruit het 'plant-je-boom-in-Beira'-project voortgekomen."

PLANT JE BOOM IN BEIRA

In 1996 organiseert de EMS samen met het Milieucentrum Amsterdam en de OSA (Onderwijseducatie Stedenbanden Amsterdam) de campagne 'Werk samen aan een schone wereld'. Met deze campagne wordt aandacht gevraagd voor zowel het milieu als de stedenband met Beira. In Amsterdam worden 'groenpakketten' verkocht om met het ingezamelde geld in Beira een bos van mangrovebomen langs de kust te herplaatsen. Deze bossen, onmisbaar voor de kustverdediging van de stad, waren door houtkap verdwenen.

De voorlichtingscampagne en de inzameling vinden veel weerklank. Helaas blijkt het project in Beira minder succesvol. Een bos herplaatsen vereist heel wat meer dan enthousiaste Amsterdammers en goedwillende Beirese bestuurders.

Maaïke Blom was toentertijd coördinator van de stedenband en bezocht Beira regelmatig: "Het project 'Plant je boom in Beira', waarvoor in Amsterdam een succesvolle inzamelingsactie was gehouden, was in het slop geraakt en contact erover met de verantwoordelijke mensen in Beira was hard nodig. Het plan was grote hoeveelheden boompjes te planten langs de kust, maar toen ik in Beira was en de geplante bomen wilde zien, bleek dat er maar op een paar plekken een paar schamele boompjes stonden.

In de eerste twee jaar van het project is er wel degelijk serieus aan gewerkt, maar het derde jaar is het project een zachte dood gestorven. Ik heb bij terugkomst de verdere steun aan dat project onmiddellijk stop gezet.”

INFORMATIEVOORZIENING

NiZA is onveranderd en in toenemende mate hét informatiepunt in Nederland voor informatie over Beira en Mozambique. Naast deze informatiefunctie benadert NiZA gericht specifieke doelgroepen, door in eigen publicaties aandacht te besteden aan de stedenband met Beira.

De *Beira Nieuwsbrief* die door NiZA wordt uitgegeven en vier keer per jaar verschijnt houdt Amsterdam en de Amsterdammers op de hoogte van alles wat er binnen de stedenband gebeurt. Op de NiZA website is een speciaal katern voor de stedenband, waar o.a. de nieuwsbrief Amsterdam-Beira te lezen is en links staan naar andere organisaties die projecten in en met Beira uitvoeren. Informatie over de stedenband is op deze manier toegankelijk voor een heel breed publiek.

Ook de hoofdstedelijke pers wordt regelmatig geïnformeerd en met enige regelmaat verschijnen er artikelen in het Parool en de huis-aan-huisbladen. In september 1998 heeft het Parool een aantal weken artikelen over de stedenband en in hetzelfde jaar geeft NiZA een zogenaamd NiZA-cahier uit over de stedenband tussen Amsterdam en Beira waarin een aantal Paroolartikelen zijn opgenomen. Landelijke dagbladen, zoals de Volkskrant, besteden regelmatig aandacht aan het werk van de stedenband.

CULTURELE UITWISSELING

NiZA en de AVRO werken in 2001 samen aan een aflevering van het AVRO documentaire jongerenprogramma 'Dubbelklik' over HIV-HOP in Kaapstad. De AVRO maakt vier afleveringen van 'Dubbelklik'; een serie waarin jongeren uit Nederland naar een Afrikaans of Zuid-Amerikaans land reizen en hun passie delen met jongeren uit de stad die ze bezoeken. Na de eerste succesvolle vier afleveringen, besluit de AVRO nog een serie van vier te maken.

Tijdens het bezoek van de Beirese groep Djaaka aan Amsterdam ontmoet de AVRO de groep, waarop zij besluit om in Beira te gaan filmen. In 2002 zijn de stedenbandcoördinator en de AVRO hard bezig met de voorbereidingen voor deze documentaire en in maart 2003 reist een AVRO cameraploeg in gezelschap van twee Hollandse breakdancers naar Beira. De jongens werken en leven daar een week met de dansers van de groep Djaaka, op de voet

gevolgd door de cameraploeg die vastlegt wat ze allemaal doen en beleven. In augustus/ september 2003 wordt de documentaire uitgezonden door de AVRO en later wordt hij ook vertoond op AT5, de Amsterdamse stadszender.

NiZA nodigt de band Djaaka voor een tweede maal uit. Ze hebben een serie optredens in Nederland en geven concerten op een groot feest ter ere van het 25-jarig bestaan van de onafhankelijkheid van Mozambique en op 'À la Carte Zuidelijk Afrika', een groot NiZA-publieksenvenement in het Tropenmuseum, georganiseerd samen met het Koninklijk Instituut voor de Tropen (KIT). Voor Djaaka, nu een van de beste bands in Mozambique, betekent deze tournee die ook naar Denemarken gaat, een gebeurtenis die veel bijdraagt tot hun doorbraak.

NINI VAN DRIEL

Tijdens hun verblijf in Amsterdam in 2002 bezoekt de band Djaaka het Sweelinck Conservatorium en geven daar samen met studenten van de popafdeling een concert. Deze swingende ontmoeting is een groot succes.

Djaaka wint prijs in Mozambique.

'Op de laatste dag van 2002 wint de swingende Mozambikaanse band Djaaka met hun nummer 'Djogoro' in Maputo de prijs voor best opkomende band van Mozambique.

Van de 32 deelnemende bands bleek Djaaka de absolute nummer één te zijn'.

(laatste nieuwtjes in de *Beira Nieuwsbrief* van winter 2003)

EUROPESE SAMENWERKING

Door de jaren heen is er contact en samenwerking met andere steden in Europa die een stedenband met Beira hebben. De samenwerking ligt vooral op het gebied van culturele activiteiten. Zo is intensief samengewerkt met Denemarken waar de groep Djaaka na haar verblijf in Amsterdam een serie concerten en workshops geeft. Met een aantal steden wordt er gezamenlijk een workshop voor beeldend kunstenaars georganiseerd.

SAMPORIA - EEN KUNSTENAARSWORKSHOP

In augustus 2000 verzamelen 14 kunstenaars uit Beira en Maputo, uit Bulawayo (Zimbabwe), Berlijn, Bristol, Amsterdam en Gothenburg – allemaal steden die een band hebben met Beira – zich in een vissersdorpje langs de kust van Zweden en delen daar twee weken lang een atelier. De Europese kunstenaars kijken ervan op hoeveel 'mens' de Afrikanen schilderen, terwijl die laatsten zich vaak voor het eerst aan een landschap wagen.

"Waar Europese schilders het vaak hebben over hoe het schilderij tot stand komt en geschilderd is, spreken Afrikaanse schilders meestal over hun werk als een verhaal",

aldus **Harold Schouten**, één van de Amsterdamse deelnemers aan de workshop.

De chemie in de groep is geweldig, waardoor er een vruchtbare kruisbestuiving ontstaat. De tentoonstelling die hieruit voortkomt, wordt in een aantal deelnemende steden vertoond en eindigt tenslotte in Beira, als geschenk voor het Centrale Ziekenhuis.

SCHOLENPROJECTEN

Al tijdens de Beira Campagne worden er verschillende projecten op het gebied van onderwijs georganiseerd. In 1989 stelt de gemeente f 30.000 ter beschikking voor de verdere opbouw en ondersteuning van het onderwijs in Beira. De scholen kampen met enorme problemen. Ze hebben groot gebrek aan leermiddelen en meubilair. De gebouwen zijn volkomen verwaarloosd en sanitair is er meestal niet. Van het

NINI VAN DRIEL

Zo maken deze kinderen in hun school in een buitenwijk van Beira, zittend op een balkje met papier op de knie hun rekentest.

wordt ingegaan op het leven in Beira en het functioneren van middelbare scholen aldaar. Het speelgoed wordt tentoongesteld en er komt een uitwisseling van tekeningen en brieven tussen de scholen op gang. Er wordt een hele serie voorlichtingsmaterialen vervaardigd en aangeboden aan de Amsterdamse scholen. Zo verschijnt er een leskrant over Mozambique voor de bovenbouw van het basisonderwijs, een diaserie over het leven van de 11-jarige Mozambikaanse Tina en een diaserie over het onderwijs in Mozambique voor de middelbare scholen.

SCHOOLBANKEN VOOR BEIRA

'Wie langs de basisscholen in Beira gaat, ziet veel schoolkinderen in kleermakerszit op de grond zitten. In deze ongemakkelijke houding proberen zij te leren schrijven, maar dat doet hun schrijfkunst en houding geen goed.'

(tekst op de poster voor de inzamelingsactie)

Eind 2000 organiseert NiZA samen met de Onderwijsdienst in Beira de inzamelingsactie 'Schoolbanken voor Beira'. Alle basisscholen in Amsterdam worden aangeschreven met een poster en voorlichtingsmateriaal. De totale opbrengst bedraagt f 21.575. Ook het GWA, het Gemeentewaterleidingbedrijf, steeds zo betrokken bij wat er in Beira gebeurt, levert een flinke bijdrage. De bedoeling is dat de schoolbanken in Beira gemaakt worden. In opdracht van Asserco, de Mozambikaanse partner van de stedenband, maakt de timmermanscoöperatie Apai Apa Mudzi 125 schoolbanken en 10 tafels en stoelen voor de leerkrachten. Projecten met en in Beira hebben tijd nodig. Veel plannen kunnen niet op korte termijn verwezenlijkt worden. Maar met wat lange adem, doorzettingsvermogen en geduld worden de meeste projecten tot een goed einde gebracht. Zo ook het schoolbankenproject. In de zomer van 2002 wordt het schoolmeubilair officieel aangeboden aan de directie van de onderwijsdienst die het weer doorgeeft aan de door hen uitgezochte scholen.

DE JONGERENUITWISSELING

Een jaarlijks terugkerend evenement is de jongerenuitwisseling, voor het eerst georganiseerd in 1997. Het is een uitwisseling tussen scholieren uit Beira, Managua en Amsterdam rondom een bepaald thema. In een lesprogramma op de scholen die meedoen wordt een maatschappelijk thema behandeld. Als afsluiting worden er ieder jaar twee leerlingen uit Beira en Managua (de andere stad waar Amsterdam een stedenband mee onderhoudt) uitgenodigd naar Amsterdam te komen om kennis te maken met het leven van hun Amsterdamse leeftijdgenoten en als gastdeskundige deel te nemen aan een jongerenconferentie voor de scholen in Amsterdam. In 2001 wordt in plaats van de conferentie voor het eerst het TRIAS-spel geïntroduceerd, een competitief spel tussen de Amsterdamse scholen, gemaakt in samenwerking met de faculteit sociaal culturele wetenschappen van de Vrije Universiteit in Amsterdam, waarin de scholen over het bestudeerde thema

worden ondervraagd. De scholierenuitwisseling is een project in samenwerking met de stichting Ontwikkelingseducatie Stedenbanden Amsterdam (OSA) en de stichting Stedenband Amsterdam-Managua (SAM). **Henk van den Heuvel**, een van de coördinatoren van de stedenband over het eerste bezoek van de jongeren uit Beira aan Amsterdam:

"Het betekende zoveel voor die jongeren. Gingen ze mee naar de scholen om te vertellen over Mozambique. Zo fantastisch deden ze dat. Als jonge ambassadeurs van Mozambique traden ze hier op. Misschien allemaal heel kleinschalig en het mocht natuurlijk niet veel kosten, maar het was fantastisch."

MINI VAN DRIEL

Fernando, in het kader van de jongerenuitwisseling te gast in Amsterdam, treedt op als Mozambique-deskundige in het competitieve kennisspel tussen een aantal Amsterdamse middelbare scholen.

Positief levensgevoel

Domingas Patricio woont en werkt in Beira en was een van de deelnemers aan de uitwisseling: "In 1999 werd ik uitgenodigd om als jongere uit Beira deel te nemen aan de scholenuitwisseling in Amsterdam. In 2000 vroeg NiZA me mee te helpen met de organisatie in Beira van de volgende uitwisseling. Vanaf toen werkte ik voor NiZA. Samen met NiZA organiseerde ik een fototentoonstelling van scholieren in Beira en Amsterdam en verleende ik allerlei hand- en spandiensten voor de vertegenwoordigers van NiZA in Beira. Mijn contacten met en werk voor NiZA was enorm belangrijk voor me. Het was heel veelzijdig werk en het bracht me in contact met heel veel mensen in Beira.

Van mijn bezoeken aan Amsterdam leerde ik heel veel. Ik zag hoe de mensen daar leven. Het heeft me geleerd dat er andere manieren zijn waarop je je leven kunt aanpakken, dat de toekomst niet komt aanwaaien, maar dat je hard moet werken om een beter bestaan voor jezelf op te bouwen. Nog dagelijks profiteer ik van die kennis. Ik werk nu op het kantoor van de South African Airlines in Beira als grondstewardess. Door mijn bezoeken aan Amsterdam en het werk voor de stedenband moest ik veel Engels spreken. Mijn inmiddels vlotte babbel in het Engels heeft mij aan mijn huidige baan geholpen.

Ik ben ervan overtuigd dat al de jongeren die het geluk hadden naar Amsterdam te reizen en kennis te maken met hoe de mensen daar leven, net als ik anders terugkwamen: met een positiever levensgevoel; er is meer mogelijk dan we voor mogelijk hielden."

DIGIFRIENDS INTERNETPROJECT

Hoewel de toegang tot de informatietechnologie steeds belangrijker wordt, kan maar een heel klein deel van de bevolking van ontwikkelingslanden daarvan profiteren. Om het computer- en internetgebruik zowel in Mozambique als in Nederland te stimuleren bracht NiZA, in samenwerking met de stichting Danae, leerlingen in Beira en Amsterdam bij elkaar op het internet. Terwijl ze samen een virtueel eiland inrichtten, leerden ze over elkaars cultuur. De computers werden geschonken door het Gemeentelijk Waterleidingbedrijf Amsterdam.

In Beira is **Luis Tembe**, sinds 2000 leraar wiskunde op de Samora Machelschool, de drijvende kracht achter het project Digifriends: "Toen ik op deze school kwam werken hadden we contact met NiZA over het internetproject. Ik heb met hen onderhandeld over de komst en installatie van acht goede computers, een donatie van het GWA, en een internetverbinding, een voorwaarde om mee te kunnen doen aan het project. Het doel van Digifriends was niet alleen de leerlingen met de computer en het internet te leren omgaan, maar ook om hun Engels te verbeteren. Twee belangrijke doelstellingen die zeker gehaald zijn, *maar het belangrijkste wat de leerlingen tijdens het Digifriendsproject leren is naar mijn mening om zelf na te denken en zelf oplossingen te bedenken. Dat leren ze niet binnen ons onderwijs."*

Lina Portugal is sinds 2000 directrice van de Samora Machelschool, een school met 2500 leerlingen en 96 leraren. Zij zag ook de positieve effecten van het project. "Voor het project typten de leraren hun lessen en testen op een typemachine in het receptie-kantoor van de school. Met de komst van de computers moesten de leraren daarmee leren omgaan. Een van onze docenten, Luis Tembe, verzorgde lessen in informatica en nu

maken ze hun examens en testen op de computer. Dat ziet er een stuk beter uit. En wat nog belangrijker is: ze weten informatie te vinden op het internet en zo hun kennis te vergroten. Dat is een grote vooruitgang voor school en leraren.

De leerlingen toonden veel belangstelling voor het Digifriendsproject. Voor de meeste leerlingen is het een eerste kennismaking met de computer. Alle acht computers zijn nog steeds volop in gebruik. Bas, de deskundige die de computers in opdracht van NiZA installeerde, trainde ook Tembe hoe hij ze moest onderhouden. Tembe lost zelf de kleine voorkomende technische problemen op."

Lina vervolgt: "Een ander belangrijk aspect van de samenwerking met NiZA en de Amsterdamse scholen voor de leerlingen is dat ze via het Triasspel en het Digifriendsproject leerden hun mening te vormen.

Voor het Triasspel leerden ze dingen over Nederland, maar nog belangrijker is dat ze hun eigen stad en land leerden kennen. Ze moesten zelf hun informatie gaan opzoeken in boeken, zodat ze ook naar de bibliotheek moesten. Ze moesten vragen oplossen als: wat doet de Mozambikaanse regering voor het onderwijs aan meisjes? Of ze kregen opdracht hun ouders te vragen naar hun geschiedenis en de geschiedenis van Mozambique en allerlei maatschappelijke problemen. Wat was bijvoorbeeld vroeger de rol van de vrouw en hoe is dat tegenwoordig. Zo vergaren ze een heleboel kennis en leren ze hun eigen mening te vormen."

NINI VAN DRIEL

Leerlingen van de Samora Machel school in Beira en Amsterdamse scholieren werken samen aan de inrichting van een virtueel eiland.

Domingas: "Ik denk dat de jongerenuitwisseling en de andere projecten met de Samora Machel school niet alleen voor de leerlingen die naar Nederland mochten, maar voor de school in z'n geheel veel betekende. Ik weet niet precies hoe het werkt, maar ook de school verandert erdoor. Ook het werken aan het internet project Digifriends heeft leerlingen en leraren andere, nieuwe ervaringen gegeven. Wat ik zeg heb ik niet van derden. Ik doe de avondcursus op de Samora Machel en ondervind zelf de veranderingen."

HET CIRCUS- EN THEATERPROJECT TINOTENDA

In 2003 wordt een circus/theaterprogramma op poten gezet. Doel is om de straatkinderen van Beira hun eigen mogelijkheden op het gebied van theater en acrobatiek te laten ontdekken. De Beirese theatergroep Haja-Haja geeft acht keer op zondagochtend een theaterworkshop aan de jongens van het tehuis voor straatkinderen 'Tinotenda'. Het

eindresultaat is een voorstelling die wordt opgevoerd in het grote theater van de Casa de Cultura. Op 1 juni, de dag van de kinderen, mogen de jongeren een deel van hun voorstelling laten zien aan de President van Mozambique, Chissano, die op deze 'Dia de Criança' Beira vereert met een bezoek. Een heel bijzondere belevenis voor de kinderen van Tinotenda.

HANNY RENNEN

De jongens van Tinotenda, het opvanghuis voor straatkinderen van het Mozambikaanse Rode Kruis oefenen het uitbeelden van een olifant.

Omdat er geld over is, wordt er nog een aantal workshops georganiseerd. De jongens van Tinotenda krijgen de kans om te leren batikken, speelgoed-auto's van ijzerdraad en maskers te maken en kleden te naaien en borduren. Aan het eind van deze workshops wordt een tentoonstelling georganiseerd.

Dit project heeft inmiddels haar eigen loop gevonden. Met giften van particuliere sympathisanten kunnen nieuwe materialen worden gekocht. Een van de jongens van Tinotenda is een goede batikker gebleken en hij wordt opgeleid door een echte kunstenaar uit Beira. Alles wat

hij leert, geeft hij weer door aan de kinderen in het kindertehuis en met elkaar maken ze de prachtigste batiks. Eind oktober 2003 wordt er een verkoopexpositie georganiseerd in Casa de Cultura. Van de opbrengst worden weer nieuwe materialen gekocht en zo heeft Tinotenda een extra bron van inkomsten gevonden en een aantal jongens toekomstperspectief.

DE VROUWENORGANISATIE MULEIDE

Osvalda Joana, presidente van de civiele rechtbank in Beira en medeoprichtster van de rechtshulporganisatie voor vrouwen, Muleide, kwam in 1999 in contact met de coördinator van NiZA. Op verzoek van Muleide financiert NiZA trainingen waar vrouwen worden opgeleid om als voorlichter in de wijken de vrouwen te ondersteunen, hen bewust te maken van hun rechten en plichten en hen door te verwijzen naar rechtshulp.

"Bij Muleide kunnen vrouwen terecht die te maken hebben met huiselijk geweld. Door de achtergestelde positie van de vrouw is dit een groot probleem. Ook de langdurige burgeroorlog en de mate van geweld in de maatschappij spelen daarbij een belangrijke rol. We geven de vrouwen adviezen wat ze moeten doen bij problemen in hun huwelijk en het aanvragen van een scheiding en vertellen wat hun rechten zijn. Ook krijgen we veel vrouwen die mishandeld worden door hun echtgenoot. Tegenwoordig is Muleide zo

bekend in de stad, zelfs in de buitenwijken, dat de mensen hiernaartoe komen met huwelijksproblemen en niet naar de rechtbank gaan. De medewerkers van Muleide geven de echtparen advies, en slagen er meestal in om de man over te halen, in geval van scheiding, toch wel iets voor zijn kinderen te doen. Al is het maar een kilo rijst en suiker per maand, als-ie zelf ook niet veel heeft. Dat kunnen ze ook hier afgeven, dan zorgen wij dat het bij de vrouwen terecht komt.

Dankzij NiZA hebben we nu kantoortjes bij alle politiebureaus in Beira, waar vrouwen terecht kunnen.

In 2000 was ik op uitnodiging van NiZA in Amsterdam en toen heb ik kunnen zien hoe de hulpverlening aan vrouwen in Nederland is georganiseerd. Ook heb ik een 'Blijf van m'n Lijf-huis' bezocht. Wat ik daar zag heeft me zeer geïnspireerd en terug in Beira ben ik direct aan de slag gegaan.

Ik heb een gebouw weten te krijgen voor dat doel, alleen ontbreekt het geld voor de opstartfase. We hebben niet zo veel nodig, want als de vrouwen hier eenmaal wonen kunnen ze ook productieve dingen doen, groenten verbouwen, cakes bakken, bruiloftsfeesten organiseren en dergelijke."

Osvolda is erg blij met de relatie met NiZA. "Het was erg inspirerend en belangrijk voor ons. We zouden graag met hen willen doorgaan."

ZIEKENHUIZEN

Steeds probeert NiZA maatschappelijke organisaties in Beira en Amsterdam direct met elkaar in contact te brengen in de hoop dat er zo samenwerking op gang komt. Een geslaagd verhaal is de samenwerking die ontstaat tussen ziekenhuizen in Amsterdam en de medische faculteit van de Universiteit van Beira.

In 2002 brengt de Rector Magnificus van de Katholieke Universiteit van Beira een bezoek aan Amsterdam Dit bezoek mondt uit in een concreet voorstel tot samenwerking tussen gezondheidsinstellingen in Beira en Amsterdam. In 2003 bezoeken Dr. Bart Wolff, kinderarts van het Sint Lucas Ziekenhuis en internist Dr. Piet Kager van het Amsterdams Medisch Centrum de medische faculteit van de universiteit van Beira. Doel van hun bezoek is om samenwerking tussen de opleidingsziekenhuizen in Amsterdam en Beira op te zetten. Er worden plannen gemaakt voor het starten van een supervisieprogramma voor medicijnenstudenten, die stages en co-schappen moeten lopen in het Centraal Ziekenhuis van Beira, en voor samenwerking op het gebied van onderzoek. In 2004 gaat het programma van start.

Vrouwen van vrouwenorganisatie Muleide demonstreren tijdens de internationale vrouwendag voor gelijkheid van rechten voor vrouwen en tegen huiselijk geweld.

Kliniek voor chronisch zieken

Het plan om via samenwerking tussen een aantal Amsterdamse ziekenhuizen en de Medische faculteit van de Universidade Católica in Beira een kliniekje op te richten voor behandeling van chronisch zieken, wordt in 2003 verwezenlijkt. Mensen met suikerziekte, astma en hoge bloeddruk hebben permanent medische begeleiding en medicijnen nodig. In de kliniek richt men zich voornamelijk op het geven van voorlichting aan deze patiënten, hoe zij met hun ziekte kunnen leven. Naast deze voorlichting die de mensen in de kliniek krijgen, wordt ook voorlichtingsmateriaal verstrekt. Zo worden de mensen gesteund om thuis de voorlichting in praktijk te brengen. In 2004 ondersteunt NiZA het maken van voorlichtingsmateriaal. Er worden posters en folders in de vorm van een strip gemaakt, want veel patiënten kunnen niet lezen of schrijven.

TRAINING EN VORMING GEMEENTEBESTUURDERS

In 1998 zijn er in Mozambique voor het eerst gemeenteraadsverkiezingen. Beira krijgt een gekozen stadsbestuur. De leden van het stadsbestuur moeten functioneren binnen een nieuw wettelijk kader, maar hebben meestal geen ervaring en vinden het moeilijk te voldoen aan de verwachtingen van de inwoners van de stad. De gemeenteraad, zich bewust van het feit dat ze iets moet doen om de resultaten van hun werk te verbeteren, verzoekt NiZA om een trainingsprogramma op te stellen. Asserco (Associação de Serviços Comunitarios, een particuliere vereniging voor dienstverlening aan de gemeenschap), wordt ingeschakeld bij het uitwerken en uitvoeren van een trainingsprogramma. Eerst vindt er een workshop plaats, waarin gemeenteraadsleden, departementshoofden en wethouders de problemen inventariseren. De verhouding met de inwoners van de stad moet verbeterd worden, maar hoe doe je dat? Besloten wordt dat twee dingen hard nodig zijn: de kwaliteit van het ambtelijk apparaat moet omhoog en de bestuurders moeten leren omgaan met bewonersinitiatieven. Er volgen twee trainingen gegeven door Asserco, en georganiseerd en gefinancierd door de stedenband/NiZA.

Ana Bela Santiago, wethouder internationale zaken van Beira nam deel aan de trainingen.

"We hebben ons vooral bezig gehouden met de vraag wanneer en hoe je een goed leider kunt zijn. Ook leerden we prioriteiten te stellen binnen de werkzaamheden. Ze pakten het heel persoonlijk aan. Je moest vertellen over je werk en samen met de leiders werden je werkzaamheden geanalyseerd en dan gekeken hoe je je werk beter kon aanpakken. Het was voor mij de eerste keer dat ik zo'n soort training meemaakte. Normaal gezien zit je op seminars te luisteren naar inleidingen van allerlei mensen.

In deze training was het veel persoonlijker; het ging over je eigen dagelijkse werk. Ik heb er veel aan gehad. Ik leerde wat ik anders en meer kon doen dan ik gewend was te doen. Het is helaas bij twee trainingen gebeven."

Tijdens de laatste training is een vertegenwoordiger van de gemeente Amsterdam, Jos Vernooij aanwezig, samen met een collega van de VNG (Vereniging Nederlandse Gemeenten). Jos kijkt of er mogelijkheden zijn voor directe ondersteuning van de gemeentelijke organisatie. "'Good governance' is nu de mode in ontwikkelingshulp. Ook op lokaal niveau. Beira heeft dat hard nodig en Amsterdam heeft voldoende ambtelijke kennis en ervaring om die te helpen opbouwen", aldus Vernooij in de *Beira Nieuwsbrief*, voorjaar 2002. Ook ziet hij mogelijkheden om samen met NiZA en de particuliere organisaties in

Beira, zoals Muleide en Asserco, bij te dragen aan versterking van het maatschappelijk netwerk. In het evaluatierapport dat hij van zijn bezoek aan Beira uitbrengt, doet hij die aanbeveling ook. Helaas is in Amsterdam de stedenband met Beira al aan het wankelen.

Het is de bedoeling in 2002 door te gaan met de trainingen maar die komen niet van de grond. Het vereist initiatieven van de gemeentebestuurders en helaas zijn ook andere projecten stukgelopen op het onvermogen van de bestuurders om hun wensen op papier te zetten. Ze willen wel maar missen daadkracht. Ook de naderende verkiezingen spelen waarschijnlijk een rol. Men is er alom van overtuigd dat de huidige bestuurders niet terug zullen keren. Het lijkt erop dat men daardoor niet genoeg gemotiveerd is om nog zaken aan te pakken.

En inderdaad, eind 2003 zijn de verkiezingen en zoals verwacht wint Renamo, van oudsher sterk vertegenwoordigd in Beira, de verkiezingen en Beira krijgt een geheel nieuw gemeentebestuur. De nieuwe burgemeester vindt het erg jammer dat juist nu Amsterdam stopt met de stedenband. Hij had graag ondersteuning voor zijn kersverse, onervaren bestuurders gekregen van Amsterdam. Maar na 2003 kan NiZA noch de gemeente Amsterdam doorgaan met ondersteuning van het gemeentebestuur.

Belangen en macht

Hanny Rennen was van eind 1999 tot eind 2003, met een onderbreking van een half jaar, werkzaam in Beira; het laatste anderhalf jaar als organisatieondersteuner bij Asserco, de partner en het steunpunt van de stedenband/NiZA.

“In augustus 2002 ging ik via NiZA bij Asserco werken. Een belangrijke taak werd het uitvoeren van het door de stedenband gestarte wijkprogramma. Voor het werk van de stedenband was goed contact met de Gemeente Beira erg belangrijk. Het was de bedoeling om een cyclus van trainingen te geven, maar al na de tweede training hield het op. Ik heb nog geprobeerd te onderzoeken waarom het vervolg uitbleef. Ik had gesprekken met Ana Bela en met de burgemeester. Zij waren vol lof over de stedenband, over hun bezoeken aan Amsterdam en over de hulp die ze kregen. Maar als ik het over de trainingen wilde hebben, stuitte ik op weerstand, die niet makkelijk te analyseren bleek. Een van de problemen leek Asserco. De burgemeester vond het niet vanzelfsprekend dat Asserco met die trainingen door zou gaan. Het waarom is me nooit duidelijk geworden.

Dat zijn van die dingen die het je als buitenstaander lastig maken. Je voelt dat er belangentegenstellingen spelen of iets van een machtsspel, maar je komt er niet achter wat er precies aan de hand is. Feit is dat de trainingen zijn gestopt omdat de burgemeester er verder geen groen licht voor gaf.”

Werken in de wijk: Macarungo

Training van het gemeentebestuur is de ene peiler van het project. De andere is training van de inwoners van Beira. Asserco was al een tijd bezig met opbouwwerk in de buursteden van Beira: Dondo en Buzi. De gedachte die Asserco uitdraagt is dat de mensen hun eigen problemen moeten leren oplossen. Daarbij horen de vaardigheden om actie te voeren en met de gemeente te overleggen. Zo leren de wijkgroepen niet alleen brieven aan het gemeentebestuur te schrijven, maar ook om achter het antwoord aan te gaan. Als start zijn er algemene vergaderingen in de buurt waarvoor iedereen wordt uitgenodigd. Hier worden de problemen geïnventariseerd en een plan van aanpak opgesteld. Er worden

basisgroepen opgericht om wijkplannen te maken en 'activistas' opgeleid om de plannen met de mensen uit te voeren.

HANNY RENNEN

Wat kun je als bewoners zelf doen aan verbetering van de leefomstandigheden in je wijk? Tijdens een drukbezochte vergadering discussiëren de bewoners van de wijk Macurungo over problemen en oplossingen.

Asserco maakt een plan voor het programma in Macurungo, maar de samenwerking met de gemeente komt heel moeizaam op gang. De weerstand tegen Asserco belemmert ook de voortgang van het wijkopbouwprogramma. De processen verlopen moeizaam en traag, maar er ligt eind 2002 toch een plan op tafel. Omdat het de eerste keer is dat Asserco in een wijk in Beira aan de slag gaat, is het van belang om goede resultaten te bereiken. Alleen dan is er ook perspectief om dit soort programma's in andere wijken van de grond te krijgen.

eerst een wijk uitkiezen. Beira is een stad waar binnen de wijken veel conflicten en problemen zijn. Van oudsher zijn er grote tegenstellingen tussen Renamo- en Frelimo-aanhangers.

Bij de keuze van een wijk moesten we zorgen dat we er een namen waarin we niet meteen zouden vastlopen in teveel conflicten, maar waar potentieel was. Uiteindelijk hebben we gekozen voor Macurungo, waar wel problemen zijn, maar wat niet de allermoeilijkste en allerarmste wijk is. De bedoeling was dat we de ervaringen die we in Macurungo opdeden zouden kunnen gebruiken in andere wijken. Het ging traag, maar uiteindelijk kwam er een goed plan uit de bus.

We begonnen met twee grote vergaderingen in Macurungo. Om 8 uur zaterdagochtend is iedereen present.

Geheel in Mozambikaanse stijl wordt er eindeloos gepraat en duurt het uren. Er is geen pauze en niks te drinken. Om half twee 's middags is de vergadering afgelopen. Voor mij, niet gewend aan deze manier van vergaderen, is het een uitputtingsslag. Op de eerste vergadering verschenen maar liefst 120 mensen en op de tweede een kleine honderd. We zaten met zijn allen in een overvol klaslokaal van de lagere school. Gelooft het of niet, maar iedereen is vanaf het begin tot het eind 'bij de les'.

Voor hen hangt er veel van af. Men wil graag de omstandigheden in de wijk verbeteren en een groep jongeren serieuze kansen geven om als 'activistas' extra scholing en training te krijgen."

Met het eind van de stedenband in zicht, houdt de Amsterdamse steun voor dit programma ook op. Het mensenrechtenprogramma van NiZA gaat, samen met Asserco, wel door met het realiseren van het wijkprogramma.

DE MEDIA: AJIS

In het kader van de stedenband heeft NiZA zich gebogen over de vraag hoe de communicatie voor de mensen in de wijken in Beira zou kunnen verbeteren. Welke media zouden zich wat meer kunnen gaan richten op de gewone man en vrouw? Er is wel overal radio, onder andere de door NiZA gesteunde Radio Pax, maar in de kranten staat weinig over wat er zich in de wijken van Beira of de districten daaromheen afspeelt. Een groepje onafhankelijke journalisten uit Beira, die wel allemaal wat willen maar zich nog niet georganiseerd hebben, krijgt vanuit de stedenband steun om een organisatie op te zetten. Zo ontstaat 'AJIS', een organisatie van twaalf jonge ervaren en minder ervaren journalisten die als belangrijkste doel heeft om een eigen krant voor Beira te maken. Na veel hangen en wurgen lukt het de groep inderdaad een tweewekelijks krantje *Pungue* op straat te brengen, dat ook via de mail wordt verspreid. Hopelijk wordt het eens een echte krant. AJIS wordt nu ondersteund door het mediaprogramma van NiZA.

DE WATERMANIFESTATIE EN 'AARDSE PARADIJZEN'

In juni 2001 organiseert stadsdeel Oud-Zuid een manifestatie over duurzaam watergebruik. Een maand lang zijn er activiteiten rondom het thema water in het stadsdeel. De stedenbanden vertegenwoordigd door SAM (Stedenband Amsterdam-Managua), NiZA en OSA (Stichting Ontwikkelingseducatie Stedenbanden Amsterdam) nemen actief deel aan deze manifestatie. Er wordt informatie gegeven over gebruik van water in verschillende plaatsen in de wereld. Ook wordt er geld ingezameld voor de bouw van latrines bij scholen in Beira. Dat levert f 510 op. Er is een fototentoonstelling en in een aantal kerken worden lezingen gehouden. De manifestatie wordt afgesloten met een slotdebat waaraan politici en bewoners van het stadsdeel Oud-Zuid deelnemen. In dit debat komt naar voren dat zowel

politici als burgers meer werk willen maken van internationale contacten. De samenwerking met het stadsdeel en de milieuorganisaties blijkt vruchtbaar. Er wordt besloten tot oprichting van een werkgroep Internationale Samenwerking (IS) van het platform Natuur en Milieu – Lokale Agenda 21. NiZA, SAM en OSA nemen actief deel aan deze werkgroep.

Een van de resultaten van deze samenwerking is een project over parken: wat betekenen parken voor de stedeling? "Stadsnatuur is een schaars goed. Er wonen steeds meer mensen in steden en daardoor is er steeds minder plaats voor de natuur. Parken zijn de longen van de stad. Parken bieden rust en (speel)ruimte. Parken herinneren stedelingen aan het belang en de betekenis van natuur", aldus Nini van Driel in de *Beira Nieuwsbrief*.

NINI VAN DRIEL

Wat betekenen parken voor bewoners van stedelingen? Amsterdamse politieagenten bekijken de foto-expositie *Aardse Paradijzen* in het Vondelpark.

In de zomer van 2002 wordt in het Amsterdamse Vondelpark de fototentoonstelling *Aardse Paradijzen* geopend. De tentoonstelling laat zien hoe de mensen in Amsterdam, Beira en Managua parken en openbare ruimten in hun stad gebruiken en beleven. De foto's zijn door de gebruikers zelf of met hun hulp gemaakt. Via de foto's laten ze zien wat hen opvalt, waar ze trots op zijn, wat ze mooi vinden of juist niet, waar ze zich aan ergeren of wat ze vrolijk maakt. Nini van Driel schrijft naar aanleiding van dit project in de *Beira Nieuwsbrief*:

"Het is zaterdagmorgen en Alex, een Mozambikaans beeldend kunstenaar, en ik gaan gewapend met de camera op zoek naar de aardse paradijzen in Beira. We willen ontdekken wat deze plekken voor de mensen betekenen. We komen terecht bij de Rotunda Chipangara, een groot plein in de stad. Twee brede lanen met in het midden een brede strook met veel bomen komen uit op het plein. Het verkeer rijdt rond het plein en duikt de lanen in. Pedro, een student van 23 jaar, woont vlakbij en vindt de Rotunda een prettige plek om uit te rusten en zijn vrienden te ontmoeten. Hij houdt van de manier waarop de bomen gegroepeerd staan. Zo is er altijd en overal schaduw.

Pedro vertelt hoe mooi het plein vroeger was: een echt park, kleurig bloeiende planten, veel gras, bankjes waar je lekker op kon zitten. De bankjes zijn in de loop van de tijd meegenomen. Wat over is zijn zand en bomen en hier en daar een hardnekkig stukje gras. Pedro neemt ons mee naar de resten van de kranen die zorgden dat het gras regelmatig water kreeg. Hij droomt ervan dat het park weer wordt als vroeger. En wie weet.

De stad en het stadsbestuur klimmen langzaam uit het dal en lijken weer oog te krijgen voor het openbare groen in hun stad. Overal in de stad zie je in de parkjes en groenstroken vrouwen en mannen in de weer. Ze planten nieuw gras, snoeien struiken en ruimen oude bladeren en bloemen op."

De expositie maakt een rondreis langs bibliotheken, kerken en buurthuizen in Amsterdam Oud-Zuid. Later volgen nog een manifestatie en een uitbreiding met foto's van het Sarphatipark. Dominee **Eddie Reefhuis** is een van de enthousiaste organisatoren van het parkenproject en bedenker van de prachtige titel: *Aardse Paradijzen*. Hij vertelt:

Zondagmiddag op het strand van Beira.

NINI VAN DRIEL

"De stedenband brengt een stad aan de andere kant van de wereld door zo'n fototentoonstelling heel dichtbij. Zo'n foto van een familie aan het strand van Beira bijvoorbeeld, die is zó herkenbaar. Dat doen wij ook in Nederland. Lekker in de zon of schaduw zitten met je familie om je heen."

De samenwerking

Verschillende partijen werkten samen in de stedenband: gemeenteambtenaren en -bedrijven van Amsterdam met die van Beira, EMS/NiZA met ambtenaren en maatschappelijke organisaties in Beira en Amsterdam. Om resultaten te boeken is een goede samenwerking tussen de verschillende partijen van essentieel belang. Voor de partners in Beira is de relatie tussen de gemeente Amsterdam en EMS/NiZA niet altijd duidelijk en af en toe geeft dat problemen.

Henk van den Heuvel illustreert dat naar aanleiding van het mislukte kustbeschermingsproject: "Ik was in Beira namens de EMS maar daar zagen ze me als vertegenwoordiger van de stedenband. Ik werd dan ook aangesproken op gedane beloftes van de gemeente Amsterdam: 'hoe zit het hiermee en daarmee en we zouden er toch nog een auto bij krijgen.....'"

Zo heeft ieder vanuit zijn of haar perspectief een eigen visie op en ervaringen met de samenwerking.

Terugblik vanuit Beira

Ana Bela Santiago is van 2000 tot 2004 wethouder internationale samenwerking van de gemeente Beira onder burgemeester Chivavice Muchangage. Begin 2004 heeft Ana Bela haar wethoudersstoel overgedragen aan haar Renamo-opvolger. Ze werkt nu als ambtenaar bij de afdeling openbare werken. De meeste mensen in Mozambique hebben als het even kan verschillende banen naast elkaar. Zo was Ana Bela naast haar werk als wethouder en nu naast haar werk als ambtenaar ook lerares aardrijkskunde aan een middelbare school.

"In 2000 begon ik bij de gemeente als ambtenaar. In datzelfde jaar werd ik bevorderd tot wethouder van Internationale Samenwerking. In die functie kreeg ik de verantwoordelijkheid voor de stedenbanden die Beira met verschillende steden heeft. De eerste projecten binnen de stedenband met Amsterdam waarmee ik te maken kreeg waren het brandweerproject en de projecten in het kader van de wederopbouw na de cycloon. Al snel nadat ik begon als wethouder werden we door

JAN PEURSUM

Tijdens hun bezoek aan Amsterdam nemen burgemeester Chivavice Muchangage en Ana Bela Santiago, wethouder van internationale zaken van Beira, symbolisch twee nieuwe voertuigen voor de Beirese brandweer in ontvangst.

de gemeente Amsterdam uitgenodigd en reisde ik samen met de burgemeester en wethouder Neves van openbare werken naar Amsterdam. Zo ontmoette ik de coördinator van NiZA. Doordat we elkaar leerden kennen verliepen het contact en de samenwerking een stuk beter.

Doel van het bezoek aan Amsterdam was het verstevigen van de vriendschapsband, kennismaking tussen de beide burgemeesters en het uitwisselen van informatie over wat er allemaal tussen de steden gebeurt. Wij waren net aangetreden als nieuwe bestuurders van het eerste gekozen gemeentebestuur van Beira en wisten nog weinig van de stedenband.

Over het algemeen verliep de samenwerking naar tevredenheid, maar er zijn een paar dingen voorgevallen die we niet leuk vonden. De afdeling stratenbouw had via NiZA geld gekregen voor herstel van de wegen. Toen de coördinator van NiZA op bezoek kwam was ze niet blij met de resultaten die ze zag en vroeg zich af waar het geld gebleven was, want de wegen waren nog in dezelfde slechte conditie. Ze is daar toen over gaan praten met de gouverneur zonder eerst met de burgemeester en mij te overleggen en dat vonden wij heel vervelend. We hadden liever samenwerking gezien dan haar rol als politieagentje.”

Maaïke Blom heeft haar eigen kant van het verhaal: “Ik was al twee keer in Beira op werkbezoek geweest om de wederopbouwprojecten te bezoeken en de voortgang te bekijken. Bij de afdeling stratenbouw kreeg ik steeds nul op het request. Geen rapportage, alle afspraken op het laatste moment afgezegd, en bij mijn eigen rondritten door de stad kon ik zelf zien dat er weinig veranderd was. Ik heb de wethouder, en daarna de burgemeester hier direct op aangesproken, kreeg mooie beloften, maar wederom radiostilte. Omdat ik het geld ook naar de gemeente Amsterdam moest verantwoorden, besloot ik tot een noodgreep. Ik schreef de gouverneur een brief in de hoop op deze wijze druk op de ketel te zetten. Toen kwam binnen een maand een keurig rapport met uitleg, foto's en alles erop en eraan. Jammer dat deze stap nodig was om tot het eindresultaat te komen. Rondom de andere projecten verliep de samenwerking wel goed.”

Gebrek aan kennis bij de gemeente

Maria Semedo is sinds 2001 coördinator van het aidsprogramma voor de provincie Sofala. “Mijn contact met NiZA begon in 1999 toen ik nog bij de vrouwenorganisatie Amai Apabanda werkte. Begin 2000 begon ik als steunpunt van de stedenband in Beira. Een jaar later werd ik gevraagd als provinciaal coördinator van het aidsprogramma en stopte ik met het werk voor de stedenband.

Mijn functie was vooral het onderhouden van de contacten met de gemeente Beira en samen met hen problemen inventariseren en projecten indienen bij NiZA. Het was voor mij een interessante en leerzame periode.

Vooraf het werken met het gemeentebestuur gaf me de kans kennis te maken en veel te leren over de problemen van onze stad. Wat ook duidelijk werd was dat ze wel een heleboel wilden doen, maar dat er een enorm gebrek was aan kennis om de problemen aan te pakken.

Ik heb geprobeerd ze te helpen met het indienen van goede projectvoorstellen en goede controlemethodes, zodat het werk systematisch uitgevoerd en gecontroleerd kon worden. Met de onderwijsprojecten ging het heel goed, maar met een paar gemeenteprojecten ging het mis. Bij controle bleek dat ze niet konden verantwoorden wat er met het geld voor herstel van de wegen gedaan was. Ze gebruikten het geld voor andere dingen dan

afgesproken. De afspraken werden niet serieus genomen. Helaas leidde dit tot problemen met de verantwoordelijke gemeentebestuurders.”

Terugblik vanuit Amsterdam...

“Ik was ongeveer twee jaar coördinator internationale samenwerking en dus verantwoordelijk voor de internationale contacten zoals de stedenbanden met Beira en Managua. Als er officiële dingen gedaan moesten worden, zoals de ontvangst van een delegatie uit Beira, dan organiseerde ik dat samen met NiZA en de betrokken gemeente-bedrijven. Toen ik er in stapte hing Beira er een beetje bij en in mijn ogen is het altijd een beetje moeizaam gebleven. Het bleef bij goedwillend proberen je steentje bij te dragen. De taal was ook een lelijke barrière. Ik denk dat de mensen die ernaar toegingen erg afhankelijk waren van NiZA of van de toenmalige EMS, voor de kennis van Beira en het vertalen enzo. Dat geldt voor mij zelf ook.”

Aan het woord is **Nenita Lont**, van 2000 tot 2002 ambtelijk secretaris van de Commissie Ontwikkelingssamenwerking Amsterdam (COA), voorgangster van Jos Vernooij die haar in 2002 opvolgde.

“Op een gegeven moment werd besloten er een echte stedenband van te maken. Als je echt wat wilt, formaliseer het dan en kijk of je projectmatig een aantal dingen kunt aanpakken. Van Thijn, onze toenmalige burgemeester, stond er open voor. Hij was toch altijd op een bepaalde manier betrokken. Op de ouderwetse manier solidair. Maar gaandeweg, met nieuwe bestuurders, veranderde het klimaat. Het werd afstandelijker en zakelijker. Zo’n ontwikkeling is moeilijk te stuiten. Dan kun je nog zulke mooie projecten en verslagen hebben, maar de interesse en betrokkenheid worden minder. En dan hoor je meer en meer de vraag: wat levert het uiteindelijk op?

Wat mij betreft was de samenwerking met NiZA prima. Ik denk dat ik eerder NiZA zou moeten vragen, hoe vonden jullie de samenwerking met de gemeente. Ik denk dat het door hen, zeker in het begin, als stroperig en moeizaam ervaren werd. Als secretaris van

zo’n COA zit je er tussenin; je bent enthousiast over ideeën, die probeer je dan te verkopen aan de achterban en als die dat dan niet zien zitten, is dat soms heel lastig. Demotiverend voor NiZA om plannen uit te werken en die niet gehonoreerd te krijgen. Er is ontzettend veel kennis bij NiZA, dat is fantastisch. Zeer betrokken en enthousiaste mensen. Ik vond het vaak jammer dat ik ze niet meer te bieden had.”

JAN FAESSEN

Burgemeester Patijn (rechts) ontvangt het eerste exemplaar van het Beira-cahier uit handen van NiZA-directeur Peter Hermes (januari 1999).

... en vanuit EMS en NiZA

Henk van den Heuvel was stedenbandcoördinator bij NiZA:

“De verantwoordelijke contactpersoon vanuit de gemeente speelde aan de ene kant een hele constructieve rol, maar van de andere kant vertoonde ze niet het institutionele geheugen van de COA. Zij zou nooit zeggen, ‘ja, maar in ‘96 hebben we dit en dat beloofd aan de burgemeester van Beira’. De gemeente hield zelf geen archief bij. Zelfs hun afrekeningen waren niet te vinden. Er was dus eigenlijk geen zicht op hoeveel er de afgelopen jaren besteed was aan stedenbanden en waar dat naar toe was gegaan. Bij mijn bezoeken aan Beira kreeg ik dan in stukjes en beetjes van de burgemeester van Beira te horen wat er allemaal beloofd was.

Het kiezen voor wel of geen stedenband is een zaak van de politiek, van het gemeentebestuur. Ook het voortbestaan van de stedenband met Beira hing af van de beslissingen van de gemeentebestuurders.

Mijn opvolger ging veel meer investeren in versterking van het politieke draagvlak. Ik moet bekennen dat we toch een beetje aanschurkten tegen de politieke partijen die sympathie hadden voor de stedenband. Mijn opvolger probeerde dat te doorbreken en het hele politieke veld erover aan te spreken. Informeren van en praten met de raadsleden, ook van de partijen die niet enthousiast waren.”

De echte 'Beira-spirit' valt niet over te brengen

Maaïke Blom kwam in juli 1998 bij NiZA in dienst als landenmedewerker Mozambique waaronder ook de stedenband met Beira viel.

“De gemeente was verantwoordelijk voor het linken van gemeentediensten, maar toen ik in 1998 begon met mijn werk werden er nauwelijks meer initiatieven genomen. Ik ging dat toen maar op me nemen. Ik kwam met voorstellen uit Beira, maar het animo bij de gemeente was er niet meer. De bestuurders gaven weinig respons. Beira werd beschouwd als een erfenis uit het verleden en niemand liep daar warm voor. Burgemeester Patijn was een groot voorstander van het brandweerproject, dat vond ie geweldig, dat moest dan ook doorgaan, maar om de band verder uit te bouwen daar zag hij geen heil in, tenzij zaken kant en klaar werden aangedragen. En dat kwam op het bordje van NiZA terecht. Ik probeerde toen om direct de politiek warm te krijgen.

Ik bezocht Beira regelmatig. Dat betekende directer contact en dat werkte heel goed. Tijdens de bezoeken krijg je veel meer voor elkaar dan in weken vanachter je Amsterdamse bureautje. Voor Beira heeft het heel veel betekend en er gebeurde ook met dat kleine beetje geld een heleboel. Iedereen die erbij betrokken was, was heel enthousiast en gaf zich voor 100 procent.

Een stedenband heeft een heel persoonlijke basis. Daarom wilden we ook zo graag dat mensen uit het Amsterdamse gemeentebestuur naar Beira gingen, zodat ze zouden zien en beleven hoe belangrijk het was om zich in te zetten voor Beira. Maar helaas had het geen prioriteit. In de hele periode zijn slechts twee gemeenteambtenaren in Beira geweest. Het laatste bezoek, een evaluatiebezoek door Jos Vernooij, was eind 2001.

Als persoon heb ik me 3 jaar lang heel erg verbonden gevoeld met Beira en ik heb er ontzettend veel geleerd en met relatief weinig middelen heb ik met de partners in Beira veel voor elkaar gekregen.

Die vonk is nooit overgeslagen naar de gemeente. Als je het niet zelf ziet en beleeft is het ook heel moeilijk. De echte 'Beira-spirit' valt niet over te brengen. Kijk naar de brandweermannen. Die hebben dat wel en die weten waar ik het over heb.”

In 2003 bestaat de officiële stedenband tussen Amsterdam en Beira 10 jaar. Het is de bedoeling dit feestelijk te vieren, maar het loopt helaas anders. Al voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2002 is het duidelijk dat een deel van de politieke partijen, met name de VVD, af wil van de stedenbanden met Managua en Beira.

‘Wat levert het ons op?’

De tijden zijn veranderd. De wereld is onveiliger geworden en men trekt zich terug op de eigen stellingen. De tijden van breed gedragen solidariteit met de Derde Wereld zijn voorbij. Was de VVD indertijd een van de grote voorstanders van de band met Beira, een stad in een van de frontlijnstaten, het is ook nu de VVD die als eerste roept dat zo’n stedenband niet meer van deze tijd is. De politiek verzakelijkt en de grootste vraag lijkt te zijn: ‘Wat levert zo’n band ons op?’.

In 2002 verhoogt de Raad zijn budget voor ontwikkelingssamenwerking van een gulden naar een euro per inwoner. Even lijkt het er op dat de oude stedenbanden gecontinueerd zullen worden. In oktober 2002 komt de burgemeester met een voorstel de banden met Beira en Managua in twee jaar af te bouwen. Na discussies en lobby van onder andere NiZA wordt dit voorstel door de Raad verworpen.

De strijd om het voortbestaan

De Amsterdamse Raad lijkt haar aandacht te hebben verlegd naar de landen van herkomst van de vele nieuwe Amsterdammers en de nieuwe leden van de Europese Unie. In de wetenschap echter hoe belangrijk Amsterdam is voor Beira, strijdt NiZA voor het voortbestaan van de stedenband. Het probeert de verantwoordelijke politici te overtuigen door een gedegen evaluatie van de stedenband en in een brief (dd. 10 oktober 2002) zet het haar argumenten uiteen.

NiZA stelt dat de steun van Amsterdam voor Beira onmisbaar is. Met de keuze voor Beira heeft de gemeente Amsterdam immers gekozen voor samenwerking met een stad in één van de minst ontwikkelde en armste landen ter wereld; voor een stad die pas sinds 1998 een eigen gemeentebestuur heeft en die zich nog moet bekwamen in lokaal bestuur en effectief management op alle terreinen. NiZA staat positief tegenover een evaluatie en kritische beoordeling van de stedenband. Ook is het voorstander van het versterken van de relatie met landen van herkomst en toetreders van de EU. NiZA was één van de pleitbezorgers daarvan binnen de Commissie Ontwikkelingssamenwerking Amsterdam. NiZA vindt het een hele slechte keuze dat de band met Beira moet wijken voor deze nieuwe aandachtsgebieden.

In februari 2003 ligt er een nieuw voorstel: B&W stellen voor om met de steden Beira en Managua nog voor een periode van 3 jaar afspraken te maken voor bepaalde projecten. Na die drie jaar zullen de projecten geëvalueerd worden. Het lijkt misschien de eventuele redding van de band met Beira maar dat is het allerminst. Het budget voor de particuliere organisaties NiZA en SAM zal in die 3 jaar tijd volledig worden afgebouwd. Dat betekent dat het werk van de organisaties die de band feitelijk inhoud geven wordt gestopt. Wie zal

zich dan nog om de relatie met Beira bekommeren? Het voorstel wordt door de raad aangenomen. En al in 2003 moet NiZA het met veel minder geld doen en kan geen coördinator meer aanhouden.

Versterken van het draagvlak en voorlichting aan de Amsterdammers was een van de belangrijkste taken van particuliere organisaties als NiZA. De 'nieuwe politiek' vindt het weggegooid geld en vindt dat het beschikbare geld besteed moet worden in Beira zelf. Al in 2003 worden voorlichtingsactiviteiten geschrapt en NiZA begint haar stedenband activiteiten af te bouwen of waar mogelijk te integreren in de bestaande NiZA-programma's. Zo hoopt NiZA het in de afgelopen decennia opgebouwde netwerk zoveel mogelijk te behouden voor de toekomst.

Wat zegt Beira?

Vanuit Mozambique uiten verschillende partners hun teleurstelling over het stoppen van de stedenband. Maar er is ook begrip: "Het is niet anders: wij kregen hulp, maar Amsterdam heeft van onze kant geen enkel concreet voordeel gehad. Met deze vorm van samenwerking hadden we geen ervaring", zegt **Celestino João**, directeur van het basisonderwijs in Beira. "Amsterdam heeft fors bijgedragen aan de ontwikkeling van Beira, vooral door training van personeel, zoals de cursussen voor de brandweerlieden. Wat dat betreft is deze stedenband zeer de moeite waard geweest. Wellicht had ze kunnen voortbestaan als wij hier wat creatiever waren geweest, met name binnen de gemeenteraad en haar structuren. Wat mij betreft is de stedenband geen handel. Het was gebaseerd op een ideaal, met wederzijdse interesses, wat niet persé 'gelijkheid' betekent."

Lina Portugal, directrice van de middelbare school Samora Machel betreurt het einde van de stedenband:

"Natuurlijk zijn de materiële zaken belangrijk, maar nog belangrijker is het volgens mij om andere culturen te leren kennen. Het opent een deur naar kennis van de wereld.

Nederland zou ook van ons kunnen leren. Het zou goed zijn als er ook eens leraren van Amsterdam in Beira op bezoek kwamen. Dan zien ze hoe het er bij ons aan toe gaat en kunnen we ervaringen uitwisselen."

Een druppel op een gloeiende plaat?

De Amsterdamse politiek rechtvaardigt de beëindiging van de band met Beira onder andere met het argument dat de steun uit Amsterdam niet meer is dan een druppel op een gloeiende plaat. **Ana Bela Santiago**, indertijd wethouder van Beira, spreekt dat met klem tegen: "De brandweerwagens die in Beira rijden komen allemaal uit Amsterdam. De Bank van Mozambique brandde niet uit omdat we de beschikking hadden over die wagens en kennis

om het vuur goed te bestrijden dankzij de training door de Amsterdamse brandweermannen.

Vele lagere schooltjes hebben dankzij de hulp nu betonnen vloeren en een dak. Deze, in de ogen van Nederlanders misschien kleine projecten betekenen voor ons heel veel. Niet alleen materieel gezien, maar ook in termen van groei en kennis. De mensen die hier aan die projecten hebben gewerkt leerden daar veel van.

Gezien in het licht van een vriendschapsband vind ik het heel vreemd dat Amsterdam deze band opheft. Een vriendschap eindigt niet op een bepaalde datum. Het kan gebeuren dat er binnen zo'n vriendschapsband een tijdje niks of niet veel gebeurt. Zo hebben we ook een aantal stedenbanden met steden in Portugal waar misschien eens in de 5 jaar iets gebeurt. Maar de vriendschap is er en als het nodig is, kunnen wij naar onze vrienden gaan en ze om hulp vragen."

Geen donderslag bij heldere hemel

Het einde van de stedenband komt niet onverwachts, getuige de reacties van de NiZA-medewerkers.

Henk van den Heuvel: "Ontwikkelingssamenwerking is iets voor de lange termijn. Met een onderneming als een stedenband kom je in het gemeentelijke politieke krachtenveld terecht waarin niet verder gekeken wordt dan twee, hoogstens vier jaar. De politiek is zo vluchtig. Je bent een lange verbintenis aangegaan en dat botst met het korte-termijn-perspectief van de lokale politici."

Maaïke Blom: "Samenwerking met de gemeente, breder dan met de ambtenaar voor internationale contacten, de international desk, is er eigenlijk nooit geweest. Zo wordt zo'n stedenband helemaal uitgehold. Beira was ook een moeilijk geval. Wie weet er nou waar Beira ligt en wat heeft de Amsterdammer daarmee. Iedere Nederlander weet waar Zuid-Afrika ligt, bijna niemand weet waar Mozambique ligt, laat staan Beira. Ook de Portugese taal is een handicap.

Vanuit gemeentelijk strategisch belang gezien begrijp ik best dat ze niet verder wilden met Beira. Het is zo lastig mensen warm te krijgen voor iets wat ze nauwelijks kennen, zeker in deze tijd. Dat is een enorm verschil met de jaren '70, '80 van de vorige eeuw.

Er was veel kritiek op de COA. De mensen die in het adviesorgaan zaten dienden zelf projectaanvragen in en dat klopt ook niet. We hebben nog een poging gedaan om er mensen van buiten bij te halen om objectiviteit in te bouwen, maar ook daar was geen animo voor.

De druk om met tastbare resultaten te komen werd ook steeds groter. Bij de bestuurders zag je steeds meer tendensen tot professionalisering maar ook tot commercialisering. In 1993 kon alles nog, van scholienondersteuning tot bomen planten, zonder ingewikkelde schriftelijke planning. Daarna werden de eisen steeds hoger en dat was niet altijd in verhouding met het geld wat daar tegenover stond. Ook werd er steeds meer nadruk gelegd op directe besteding in Beira en personeelskosten zouden een te grote post op de begroting zijn.

Zeker bestuurders zouden moeten weten hoeveel menskracht nodig is om alles te coördineren en uit te voeren en projecten te verwezenlijken. En Beira heeft zo weinig capaciteit, de mensen hebben zo weinig opleiding. Een goede voorbereiding, het ontwikkelen van ideeën, overleg met de mensen, alles duurt tien keer langer dan in Nederland.

Ook het rapporteren, dingen op schrift zetten, gaat heel moeizaam. Dat is geen onwil maar een onderdeel van de zo andere, nog sterk orale cultuur van Mozambique en gebrek aan ervaring.”

Nieuwe stedenbanden

Nu moet de vraag toch gesteld waarom Amsterdam de twee bestaande stedenbanden opheft ten gunste van andere, die nog niet eens bestaan.

Jos Vernooij, ambtenaar internationale zaken van de Gemeente: “In hun tijd waren de stedenbanden van Amsterdam met Managua en Beira vernieuwend.

Geen uitwisseling van hoogwaardigheidsbekleders en muziekkorpsen, maar samenwerking van particuliere organisaties en de gemeente om de steden en hun maatschappelijke organisaties te ondersteunen een nieuwe samenleving op te bouwen na een periode van burgeroorlog en verval.

In beide steden ging het Ingenieursbureau Amsterdam samen met andere gemeente-bedrijven ambitieuze projecten onderzoeken. Het duurde een paar jaar totdat ook het Ministerie voor Ontwikkelingssamenwerking de waarde van deze stedenbanden voor de bewustwording van de plaatselijke bevolking van de wereldproblemen erkende. Terwijl de solidariteitsbeweging van de jaren zeventig eindelijk zijn weg vond in de bureaucratische organisatie van de staat, nam het activisme af en versmalde het brede maatschappelijke netwerk van de solidariteitsbewegingen.

Toen de gemeenteraad van Amsterdam in 2002 het internationale beleid opnieuw vastlegde, vroegen nieuwe concurrenten om bestuurlijke aandacht: de landen van herkomst van grote groepen Amsterdammers en de nieuwe toetreders tot de Europese Unie. Deze concurrenten hadden één groot voordeel boven Managua en Beira: ze konden gecombineerd worden met het eigen belang van Amsterdam, een bijdrage leveren aan de integratie van de ‘nieuwe’ Amsterdammers en wat de Oost-Europese landen betreft aan vrede en welvaart binnen Europa.

De veranderde aanpak van de gemeente Amsterdam verschilt sterk van de stedenbanden van vroeger: particuliere organisaties spelen geen rol meer bij de samenwerking. De stad sluit een overeenkomst met een lokale overheid over technische ondersteuning van overheid tot overheid.

Amsterdam heeft geen aandacht meer voor voorlichting en bewustwording in Amsterdam zelf. Die taak van NiZA en SAM is ingeruild voor méér gemeentelijke steun aan gemeentelijke projecten daar.

Niet alleen zijn de ontwikkelingslanden uit het aandachtsveld verdwenen, ook de samenwerking met Amsterdamse organisaties is er niet meer.

Laten we eerlijk zijn: zijn er nog zoveel bloeiende organisaties in de stad die zich met ontwikkelingslanden bezig houden?

Als ik naar mezelf kijk, zie ik de moderne variant van ontwikkelingswerk op mijn eigen girorekening. Ik heb een paar families overzee, die ik steun. Ik blijf een symptoom van een trend te zijn, als ik de ontwikkelingsbladen mag geloven.

Als de wereld verandert, als we anders geven dan nog niet zo lang geleden, dan heeft dat zijn weerslag op de officiële steun aan partners. Ik vind het zeker voor Beira erg jammer, maar ook begrijpelijk.”

Visies op stedenbanden

Stedenbanden zijn niet weg te denken binnen de Nederlandse ontwikkelings samenwerking. Staat de nationale ontwikkelings samenwerking vaak ver weg van de Nederlandse burger, stedenbanden zijn in staat dit begrip dichterbij te brengen. Ze bieden mensen mogelijkheden zelf iets te ondernemen. Wat is nou het bijzondere van die samenwerking op lokaal niveau? En wat vinden de geïnterviewden in dit boek, die binnen de stedenband Amsterdam-Beira elk een eigen rol hebben gespeeld, ervan?

Het is belangrijk niet alleen de centrale overheid maar ook de gemeentelijke diensten te versterken.

Henk van Zuidam: “Ik denk dat het in het kader van decentralisatie belangrijk is de gemeentelijke diensten te versterken. Ik denk niet dat de toenmalige EMS en NiZA nu daar voldoende voor geëquipeerd waren en zijn. Je komt in een krachtenspel dat je niet kunt beheersen, ook niet kunt sturen. Ik denk dat er wel mogelijkheden liggen, ook in de toekomst, maar op een andere manier. De bevolking interesseren voor mensen in een andere stad is veel moeizamer. De context is erg veranderd en mijn inschatting is dat mensen er niet meer zo in geïnteresseerd zijn. Het gaat nu meer om heel concrete dingen dichtbij huis en rechtstreeks zoals bijvoorbeeld uitwisseling tussen twee scholen. Ik denk dat het heel belangrijk is dat in ontwikkelingslanden niet alleen de centrale overheid, de ministeries versterkt worden, maar ook gemeentelijke diensten, zeker omdat je daar ook het proces ziet van decentralisatie. En daar kan men leren van ervaringen hier.”

Met een stedenband kun je de uitwisseling tussen verschillende culturen heel direct in praktijk brengen. Formeel ontwikkelingswerk doet dat niet.

Hanny Rennen: “Ontwikkelings samenwerking is tegenwoordig allemaal gericht op hoger, abstracter niveau, op ondersteuning van regeringen en organisaties. Een stedenband is kleinschaliger, dicht bij de mensen. Het mooie van een stedenband is dat je op een ander niveau een aantal concrete dingen kunt doen die heel waardevol zijn. Ik geloof zeker in het werken aan structurele programma’s. Maar een stedenband heeft een ander soort impact. Het is meer van mens tot mens. Een stedenband geeft brede mogelijkheden op verschillende terreinen: je kunt structureel bezig zijn, zoals bijvoorbeeld met trainingen van bestuurders en wijkopbouwprojecten, maar je doet ook directe uitwisseling van mens tot mens. Een goed voorbeeld zijn de uitwisselingsprojecten van de Samora Machelschool. Met zo’n stedenband kun je die uitwisseling tussen twee culturen in praktijk brengen. Gewoon ontwikkelingswerk doet dat niet. Het is heel jammer dat dit aspect bij het stopzetten van de stedenband wegvalt.”

Een stedenband geeft invulling aan het besef dat iedereen wereldburger is.

“De kerk ziet ontwikkelings samenwerking toch meer als: ‘wij geven hulp aan hen’. De stedenband vraagt heel nuchter: ‘Wat kunnen wij doen?’ Er zit geen morele bedoeling of belerend vingertje achter en dat vind ik heel verfrissend. Op zo’n manier zie je veel beter

de kracht van de maatschappij. Je leert meer over complexiteit van samenlevingen. Een stedenband geeft invulling aan het besef dat iedereen wereldburger is." Aldus dominee **Eddie Reefhuis**, enthousiast medeorganisator van het parkenproject *Aardse Paradijzen*.

"Door de stedenbanden is er contact tussen mensen op een heel ander niveau. De meeste verbindingen lopen via economie en handel en de meeste beslissingen worden op politiek hoog niveau genomen. De stedenband legt contacten op een veel basaler niveau. De uitwisseling tussen scholen en de brandweer in Amsterdam en Beira, dat is toch fantastisch! Zo betrek je ook mensen in Amsterdam erbij. Als mensen met elkaar kennis maken wordt alles veel overtuigender."

De mogelijkheid te communiceren en contact te hebben met mensen van andere culturen is van onschatbare waarde.

Maria Semedo: "Het is erg jammer dat de organisatiecapaciteit en de administratieve structuur binnen de gemeenteraad van Beira zo zwak waren. Bij een beter functioneren hadden ze veel meer uit deze stedenband kunnen halen. Maar ja, wat kun je verwachten van wethouders en functionarissen die nog maar net begonnen zijn, zo weinig kennis hebben en niet voorbereid zijn op hun taak. In het hele gemeentehuis was in die tijd geen enkele computer te vinden! De wethouder voor Internationale Zaken wist van toeten noch blazen. Kun je van zo iemand ideeën en plannen verwachten? Voor een goed functionerende stedenband heb je mensen nodig die kennis en visie hebben en weten waar de prioriteiten voor de stad liggen.

In het kader van de stedenband is begonnen met trainingen van het gemeentebestuur. Helaas zijn er maar twee trainingen geweest. Maar al gaat het langzaam, ik denk dat de mensen nu toch meer kennis hebben. Het is erg jammer dat Amsterdam de stedenband beëindigt. Al liep het niet optimaal, de stedenband had een grote impact voor Beira. Wat mij betreft is de mogelijkheid te communiceren en contact te hebben met mensen van andere culturen van onschatbare waarde."

Persoonlijke inzet en kunde van mensen zijn cruciaal.

Jaap Waterdrinker: "Persoonlijke inzet en kunde van mensen zijn cruciaal. Kijk naar de brandweermannen die met enorme inzet en bewonderenswaardige ijver werkten aan de opbouw van de brandweer. In Nederland waren ze heel vindingrijk om allerlei materieel los te krijgen. Geen methode lieten ze ongebruikt om dat voor elkaar te krijgen. En dan de verscheping en de transportkosten. Om die geschonken goederen en wagens de haven van Beira binnen te krijgen moest er flink gedokt worden. Het duurde soms weken, maar Jan en Leen gingen stug door tot het voor elkaar was. Zij wisten de brandweermannen in Beira enthousiast te maken voor hun werk. Ze wisten hen eerzucht en ook competitie bij te brengen zodat de haven-, stads- en de vliegveldbrandweer er eer in zagen de beste te zijn."

“Het werk van Jan en Leen was voor de haven van Beira van zeer groot belang. Zo’n drie maanden nadat Jan en Leen geweest waren hielden de brandweerlieden de spirit er goed in, maar daarna sloop dat verrekte gerommel van de mensen er weer in. Zo kwam een keer de brandweer met gillende sirene het haventerrein op zodat iedereen dacht, daar moet iets ergs aan de hand zijn. Bleken er acht zakken maïs in de auto te zitten. Toch zag je dat er ieder jaar meer overbleef van wat ze de brandweer brachten. Dus ieder jaar konden ze op een iets hoger niveau beginnen. Afgelopen jaar was ik in Beira en ik zag heel wat resultaat van hun werk. De brandweerorganisatie zit heel aardig in elkaar.” – *Jaap Waterdrinker*

Jan Peursum (links)
en Leen van der Laan.

WUBBO DE JONG

Voor wie meer wil weten

Het NiZA-BIDOC heeft tal van publicaties over de stedenband Amsterdam-Beira in het documentatie-bestand. Uiteraard alle nummers van de *Nieuwsbrief Amsterdam-Beira*, maar ook allerlei rapporten (bijv. van de missies van de Amsterdamse brandweer), brochures, video's, etc. Een selectie daar van treft u hieronder aan.

Stedenband is dilemma voor PvdA + Stad breekt met Beira en Managua (2 p.) Korte artikelen uit het Parool, 14-16/10/2002 over het debat in de Amsterdamse gemeenteraad over de stedenbanden met Beira (Mozambique) en Managua (Nicaragua).

Instructie missie Beira: middenkadercursus 12 april - 25 mei 2001 - Video: VHS; 61 min. Camera en productie Jan Peursum, Amsterdam, 2001.

Reportage over de brandweermisssie van brandweermannen Jan Peursum en Leen van der Laan in het voorjaar van 2001.

Amsterdam helpt: verslag van wederopbouwprojecten in Beira - Maaïke Blom, NiZA, november 2000 (20 p.). Publicatie in het kader van de Stedenband Amsterdam-Beira. Fotoverslag over de steun van de gemeente Amsterdam aan de wederopbouw van Beira na de cycloon en overstromingen van begin 2000.

Stront drijft op straat in Beira (en andere art.) - Theo Besteman, Marnix de Bruyne. Artikelen uit het Amsterdams Stadsblad en het Parool van 12 april 2000 over de gevolgen van de recente cyclonen en overstromingen in Mozambique voor de havenstad Beira en de kustbescherming aldaar die werd hersteld met Nederlandse steun.

Amsterdam-Beira: banden van vriendschap - Video: VHS; 21 min. Regie Bert Sonnenschein; AT5-E, NiZA, Amsterdam; Iris Imaginacoes, Maputo; 1999. Beelden van trainingen aan de brandweer van Beira, afgewisseld met interviews waarin de geschiedenis van het brandweerproject Amsterdam-Beira wordt verteld.

Beira! De stedenband tussen Amsterdam en Beira - NiZA cahier no.4, december 1998 (47 p.). Voorwoord Anne Lize vd Stoel, voorzitter Commissie Ontwikkelingssamenwerking Amsterdam + serie artikelen van Paul Vugts (deels eerder verschenen in Het Parool) over Beira: stad in opbouw, bestuur, politiek, de haven, watervoorziening, brandweer, toerisme en cultuur.

Instructiemissies 1997-1998 Beira, Mozambique - Video: VHS; 60 min. Camera en productie Jan Peursum, Amsterdam, 1998. Reportage over de instructiemissies, met veel brandweerttrainingen, wachten op het vrijgeven van meegebracht materieel in de haven van Beira en het blussen van een echte brand, met helaas dramatische afloop.

Bestrijding kusterosie Beira, Mozambique - Ingenieursbureau Amsterdam. Uitgave van de Commissie Ontwikkelingssamenwerking Amsterdam, september 1996 (70 p.) Bevat probleem-analyse, hydraulische omstandigheden, kust-morfologie, kustbeheer Beira, technische uitwerking, varianten + conclusies en aanbevelingen.

Brandweermisssie Beira Mozambique 15 februari - 1 maart 1996 - Video: VHS; 61 min. Camera en productie Jan Peursum, Amsterdam, 1996.

Ditmaal vooral aandacht voor de wateroverlast door de overvloedige regenval en het uitbundig groene landschap dat daar het gevolg van is. Misschien mede daardoor vrijwel geen brandweerman te zien in deze aflevering. Ook met beelden van Mutare en Harare in Zimbabwe.

Mozambique 29 juli - 7 oktober 1995: Instructiemissie Haven & Oilterminal brandweer Beira - Video: VHS; 61 min. Camera en productie Jan Peursum, Amsterdam, 1995. Film over het werk.

Stedenband Amsterdam-Beira - Video: VHS; 2 min. AT5 Nieuws, Amsterdam, 1993. Nieuwsitem over de ondertekening van de Stedenband Amsterdam-Beira te Amsterdam..

Beira - zomer 1993 - Video: VHS; 29 min. Eduardo Mondlane Stichting, Amsterdam, 1993. Gerrit Berkelder (voorzitter Eduardo Mondlane Stichting) reist met brandweerman Leen van der Laan langs scholen in Beira in het kader van de scholenbanden tussen Amsterdam en Beira.

Informatiekrant EMS, nr. 31, december 1991: Special Amsterdam-Beira - Eduardo Mondlane Stichting. Artikelen over o.a. de ontwikkeling van de Amsterdam-Beira campagne, onderwijssituatie in Beira, geschiedenis van Beira, Beira's strategische positie en economisch belang voor het achterland, etc.